

Cecilia Ingman

VÄKIVALLAN KIERTEEN KATKAISEMISEN PARADOKSI

YK:n turvallisuusneuvoston sukupuolittunut diskurssi
rauhanrakennuksen kontekstissa

Johtamisen ja talouden tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Syyskuu 2022

TIIVISTELMÄ

Cecilia Ingman: "Väkivallan kierteen katkaisemisen paradoksi: YK:n turvallisuusneuvoston sukupuolittunut diskurssi rauhanrakennuksen kontekstissa"

Kandidaatintutkielma

Tampereen yliopisto

Kansainvälinen politiikka

Syyskuu 2022

Valtavirtakäsitys rauhanrakentamisesta näkee sen yleisenä, sukupuolettomana toimintana, joka johtaa oikeudenmukaisiin sosiaalisiin, poliittisiin ja taloudellisiin ratkaisuihin konfliktinjälkeisissä yhteiskunnissa. Yhdistyneiden kansakuntien käsitys rauhanrakentamisesta tunnustaa sukupuolen yhtenä tärkeänä huomioitavana elementtinä rauhanrakennusprosesseissa ja sen Naiset, rauha ja turvallisuus -agenda on yksi kaikkien YK:n rauhanoperaatioiden läpileikkaavista teemoista. Näin ollen konfliktien sukupuolittuneet vaikutukset ja niiden huomioiminen ovat kiinteä osa YK:n turvallisuusneuvoston käsittelemiä operaatioita ja tällä diskurssilla pyritään puuttumaan väkivallan sukupuolittuneeseen ilmenemiseen.

Johan Galtung jakaa väkivallan muodot kolmeen kategoriaan: suoraan, rakenteelliseen ja kulttuuriseen. Suoralla väkivallalla on aina suora kohde ja väkivaltaa kohdistava subjekti. Rakenteellisena väkivaltana voidaan ymmärtää sellaiset yhteiskunnalliset rakenteet, jotka rajoittavat yksilöiden toiminnan mahdollisuuksia. Kulttuurinen väkivalta puolestaan voidaan ymmärtää kielenä, joka legitimoii suoraa ja rakenteellista väkivaltaa. Feminististen teorioiden mukainen käsitys turvallisuudesta kuvaa sen tilana, jossa ei ole rakenteellista väkivaltaa. Tutkielman lähestymistapa on konstruktivistinen, eli sen lähtökohtana on näkemys, jonka mukaan todellisuus on sosiaalisesti konstruointia ja sitä voidaan luoda esimerkiksi erilaisten diskurssien ja narratiivien kautta. Sukupuoli on yhdistettävissä väkivaltaan juuri tässä määrittelyssä. Näin ymmärrettynä naiset uhreina, suojelulle alisteisina ja passiivisina toiminnan kohteina kuvaava diskurssi on itsessään väkivaltaista, koska se legitimoii sukupuolittunutta suoraa väkivaltaa ja rakenteita, jotka rajaavat naisten toiminnan mahdollisuuksia.

Liberian sisällissota on tunnettu laajoista ja vakavista siviiliväestöön kohdistuneista rikkomuksista, erityisesti naisia kohtaan. Naisten kohtaamasta väkivallasta huolimatta vuonna 2003 saavutettu rauha oli merkittävässä määrin naisten myötävaikutuksen ansiota, ja naiset ovat kohtaamistaan kauheuksista ja heikosta yhteiskunnallisesta asemastaan huolimatta onnistuneet ylittämään heille oletetun uhrin aseman. YK:n 15 vuotta kestänyt rauhanturvaoperaatio UNMIL päättyi Liberiassa vuonna 2018 ja operaatiota on pidetty yhtenä esimerkkinä onnistuneesta rauhanoperaatiosta. Konfliktin vaikutus naisiin ja naisten rooli rauhan lujittamisessa on ollut vahvasti osa turvallisuusneuvoston operaatiota käsitteleviä istuntoja.

Tutkielma tarkastelee kriittisen diskurssianalyysin keinoin, sisältääkö YK:n turvallisuusneuvostossa käyty keskustelu väkivaltaisista piirteistä ja missä määrin. Aineiston analyysiä ohjaavat feministinen turvallisuusteoria ja Johan Galtungin väkivallan määrittelyt, joissa sukupuoli voidaan feministisen teorian kautta ymmärtää yhtenä sellaisena tilana, jossa ilmenee väkivaltaa. YK:n turvallisuusneuvosto voidaan ymmärtää tärkeimpänä kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta ylläpitävänä elimenä, jolloin se on myös voimakas vallan instrumentti. Tästä syystä sen istunnoissa käydyn diskurssin kriittinen tarkastelu on tärkeää, jos sen halutaan toteuttavan YK:n jäsenmaiden sille antamaa mandaattia ja vastuuta.

Avainsanat: rauhanrakennus, feministinen turvallisuus, väkivalta, kriittinen diskurssianalyysi, YK:n turvallisuusneuvosto, valta, Liberian sisällissota

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	1
2.1. YK:N RAUHANRAKENNUS	2
2.2. Naiset, rauha ja konfliktit.....	4
2.3. Liberialaiset naiset voimanasina ja lasikattojen rikkojina	5
3. AINEISTONA TURVALLISUUSNEUVOSTON KESKUSTELUT.....	8
4. FEMINISTINEN TURVALLISUUS JA VÄKIVALTA	10
4.1. Feministinen turvallisuusteoria	10
4.2. Väkivalta ja rauha	12
4.3. Feminismi, väkivalta ja rauha	13
5.1. DISKURSSIT MAHDOLLISUUKSIEN JA MAHDOTTOMUUKSIEN KUVAAJINA	14
5.2. Kriittinen diskurssianalyysi.....	15
5.3. Kriittinen diskurssianalyysi feministisessä tutkimuksessa	17
6. AINEISTON ANALYYSI.....	20
6.1. Uhreina kuvaamisen diskurssi	20
6.2. Emansipoiva diskurssi.....	25
7. JOHTOPÄÄTÖKSET.....	28
LÄHTEET.....	31

1. JOHDANTO

Liberian sisällissota on tunnettu laajoista siviiliväestöön ja etenkin naisiin kohdistuneista väkivaltaisuuksista. Naisilla on kuitenkin pelkän uhrin aseman lisäksi ollut vahvaa ruohonjuuritason väkivallatonta toimijuutta konfliktissa, joka on kansalaisliikkeiden voimin mobilisoinut naisia myös Liberian rajojen ulkopuolella. YK aloitti rauhanturvaoperaationsa, UNMIL:n, Liberiassa vuonna 2003 rauhan solmimisen jälkeen. Operaatio päättyi vuonna 2018 ja YK on ollut vahvasti mukana asettamassa raameja rauhan jatkumiselle. YK:n turvallisuusneuvosto on viidentoista vuoden aikana kokoontunut lukuisia kertoja käsittelemään maan turvallisuustilannetta ja rauhanrakennuksen etenemistä. Naiset, rauha ja turvallisuus -agendan mukaisesti naisten rooli konfliktissa, rauhan lujittamisessa ja yhteiskunnassa on ollut vahvasti läsnä Liberian tilannetta koskevien istuntojen keskusteluissa.

Väkivaltaa voidaan määritellä useilla eri tavoin, mutta määritelmiä yhdistää ajatus siitä, että väkivalta on toimintaa ja toiminnan mahdollisuuksia rajoittava ilmiö. Tällöin se voidaan ymmärtää sekä sellaisena toimintana, jolla on suora kohde, että toimintana, joka välillisesti aiheuttaa sellaisia vaikutuksia, jotka rajoittavat ihmisten toiminnan mahdollisuuksia. Kun väkivalta ymmärretään näin, on sota yhteiskunnalle läpileikkaavasti väkivaltainen kokemus sen aiheuttaessa suoraa fyysistä väkivaltaa ja haitatessa yhteiskunnan perustoimintoja. Rauhankonstruktion sijaan voidaan ymmärtää prosessina, jossa pyritään korjaamaan näitä vahinkoja, uudistamaan yhteiskunnan rakenteita ja estämään konfliktin uusiutuminen.

Väkivalta voidaan ymmärtää myös kielenä, joka rajoittaa toiminnan mahdollisuuksia. Naiset uhreina kuvaava diskurssi on tässä ymmärryksessä yksi väkivallan muodoista sen toisintaessa ja vahvistaessa konstruktiota naisista ensisijaisesti uhreina, jonkun toisen suojelulle alistaisina. Tutkielman lähtökohtana on ajatus siitä, että diskurssit eivät ainoastaan kuvaa todellisuutta sellaisena kuin se on, vaan ne ovat myös mielikuvituksellisia ja projektoivia sekä siten sosiaalista todellisuutta luovia. Se, millaisia representaatioita YK:n turvallisuusneuvostossa esitetään naisista rauhankonstruktion kontekstissa, ei siis ole yhdenmukaista. Sukupuolinäkökulman huomioiminen konfliktin kaikissa vaiheissa on välttämätöntä ja sen taustalla on pyrkimys naisten emansipaatioon. On totta, että naiset kuuluvat konflikteissa haavoittuvaisimpien ryhmien joukkoon ja kohtaavat laajamittaisesti väkivaltaa, eikä tutkielma kiistä sitä. Passiivinen uhrin identiteetti voi kuitenkin olla vaarallinen, koska sen hyväksyessään naiset antavat myös luvan tulla nähdyiksi sellaisina muille rajaten heidän toimijuutensa mahdollisuuksia. Tämän tutkielman keskeinen argumentti on, että naiset ensisijaisesti uhreina kuvaava diskurssi on itsessään väkivaltaista ja YK:n turvallisuusneuvoston diskurssi sisältää tällaisia piirteitä.

Tutkimuskysymykseni on: *onko YK:n turvallisuusneuvoston diskurssi naisten toimijuutta rajoittavaa ja siten väkivaltaista?* Tarkoitukseni on tarkastella kriittisesti sitä, millaisia asemia ja identiteettejä tämä diskurssi antaa naisille ja millaisia valtarakenteita se tuottaa. Hyvää tarkoittava, emansipaatioon ja väkivallan kitkemiseen pyrkivä diskurssi voi paradoksaalisesti tuottaa ja toisintaa väkivaltaisia valtarakenteita, jos se lähtee sellaisesta asetelmasta, jossa naiset kehystetään uhreiksi. Pyrin siis tarkastelemaan sitä, onko diskurssin lähtöasetelmana siis se, että naisilla on aktiivista toimijuutta vai nähdäänkö heidät suojelua tarvitsevina, konfliktien hiljaisina uhreina.

2.1. YK:N RAUHANRAKENNUS

Valtavirtakäsitys rauhanrakentamisesta näkee sen yleisenä, sukupuolettomana toimintana, joka johtaa oikeudenmukaisiin sosiaalisiin, poliittisiin ja taloudellisiin ratkaisuihin konfliktinjälkeisissä yhteiskunnissa. YK:n diskurssi kuitenkin vahvistaa sukupuolen merkityksen huomioon otettavana tekijänä tarkastellessa konflikteja niiden kaikissa vaiheissa alkaen konfliktin taustoista sen jälkeiseen rauhanrakennukseen (Väyrynen, 144). Turvallisuusneuvoston päätöslauselma 1325 ”Naiset, rauha ja turvallisuus” vuodelta 2000 vaatii allekirjoittaneita maita huomioimaan sukupuolinäkökulman rauhanneuvotteluissa ja rauhansopimuksia implementoidessa. Päätöslauselma myös kehottaa muun muassa tukemaan paikallisten naisten rauhanpyrkimyksiä. Kyseinen päätöslauselma on pohja *Naiset, rauha ja turvallisuus* -agendalle, joka kattaa joukon aihepiiriin liittyviä päätöslauselmia. Agendaan viitataan YK-kielessä usein WPS-agendana, joka on lyhenne sen englanninkielisestä nimestä *Women, Peace and Security*.

Rauhanrakennus voidaan ymmärtää prosessina, jossa pelkän suoran väkivallan lisäksi kitketään rakenteellista väkivaltaa, mikä tarkoittaa vanhojen instituutioiden ja rakenteiden korvaamista uusilla. YK:n diskurssi rauhanrakennuksesta heräsi 1990-luvulla, jolloin rauhanrakennus määriteltiin ”toimintana, jossa tunnustetaan ja tuetaan rakenteita, joilla on taipumusta tukea ja vahvistaa rauhaa, jotta vältetään konfliktin uusiutuminen”¹ (käännös: C.I.). Entisen pääsihteerin Boutros Boutros-Ghalin *An Agenda for Peace* -raportti vuodelta 1992 määrittelee rauhanrakennuksen prosessina, joka fasilitoi kestävän rauhan perustamista ja pyrkii estämään väkivallan uusiutumista puuttamalla konfliktin juurisyihin sekä sen vaikutuksiin sovittelun, instituutioiden rakentamisen ja poliittisen sekä taloudellisen muutoksen kautta. Rauhanrakennus tähtää siis sellaiseen taloudelliseen ja poliittiseen kehitykseen, jossa

¹ Action to identify and support structures which will tend to strengthen and solidify peace in order to avoid a relapse into conflict.

valtioita kannustetaan funktionaalisiin ratkaisuihin taloudellisten ja sosiaalisten ongelmien ratkaisussa. YK:n käsitys rauhanrakennuksesta saa pohjansa Johan Galtungin rauhan rakenteellisesta orientaatiosta. (Väyrynen, 139.) Nykyisin YK määrittelee rauhanrakentamisen seuraavasti:

”Rauhanrakennus pyrkii vähentämään konfliktiin lankeamisen tai konfliktin uusiutumisen riskiä vahvistamalla kansallisia kapasiteetteja kaikilla tasoilla konfliktin hallitsemiseksi, ja luomalla perustan pysyvälle rauhalle ja kehitykselle. Se on kompleksi, pitkäaikainen prosessi, jossa luodaan tarpeelliset olosuhteet pysyvälle rauhalle. Rauhanrakennuksen toimet keskittyvät keskeisiin ongelmiin, jotka vaikuttavat yhteiskunnan ja valtion toimintaan, ja pyrkivät parantamaan valtion kapasiteettia toteuttaa sen keskeisiä toimintoja tehokkaasti ja legitimiä.”²
(Käännös: C.I. 2022)

Myöhemmin rauhanrakennuksen termi on ymmärretty laajemmin ja sitä on käytetty eräänlaisena kattokonseptina, joka heijastelee kokonaisvaltaisempaa ja pitkäaikaisempaa lähestymistapaa rauhaan ja turvallisuuteen. Tämä ymmärrys on sisältänyt varautumisen, konfliktin ehkäisyä, siviili- ja aseellisen rauhanturvaamisen, aseellisen intervention, humanitaarisen avun, tulitaukosopimukset, rauhan alueiden perustamisen, väliensovittelun, uudelleenrakennuksen, instituutioiden rakentamisen sekä poliittisen ja sosioekonomisen muutoksen. (Schnabel & Tabyshalieva 2012, 5–6.) Tässä tutkielmassa rauhanrakennus ymmärretään moniulotteisena ja monitasoisena prosessina, joka kattaa useiden eri toimijoiden toiminnan rauhan, konfliktin ja väkivallan aikana. Väkivallan ja konfliktin suhteellisia ja rakenteellisia elementtejä korostava lähestymistapa mahdollistaa sekä konfliktien vaikutusten että syiden huomioimisen sisältäen historiallisia, sosioekonomisia ja poliittisia elementtejä (mt., 6–8). Tämä ymmärrys mukaillee myös YK:n omaa määritelmää sen toiminnasta rauhanoperaatioissa. YK tunnustaa konfliktinehkäisyä, rauhansolmimisen, rauhanturvaamisen, rauhanrakennuksen ja rauhan vahvistamisen välisten rajojen hämärtyneen. Näin ollen rauhanoperaatiot harvoin rajoittuvat vain yhdenlaiseen toimintaan. Tänä päivänä moniulotteiset operaatiot pyrkivät poliittisten prosessien fasilitointiin, siviilien turvaamiseen, entisten taistelijoiden aseistariisumiseen sekä demobilisoinnin ja uudelleenintegroinnin avustamiseen. Lisäksi tavoitteena on tukea vaalien toimittamista, suojella ja edistää ihmisoikeuksia sekä avustaa oikeusvaltioperiaatteen palauttamisessa. Myös Liberian rauhanrakennusprosessi on sisältänyt kaikkia

² “Peacebuilding aims to reduce the risk of lapsing or relapsing into conflict by strengthening national capacities at all levels for conflict management, and to lay the foundation for sustainable peace and development. It is a complex, long-term process of creating the necessary conditions for sustainable peace. Peacebuilding measures address core issues that affect the functioning of society and the State, and seek to enhance the capacity of the State to effectively and legitimately carry out its core functions.” (YK)

näistä toimista ja on siinä mielessä niin sanottu oppikirjaesimerkki YK:n toiminnasta rauhanpyrkimysten tukemisessa.

Useat tutkimukset sisällissodista tunnustavat naiset aktiivisina, tunnistettavina sosiaalisina ja taloudellisina toimijoina. Naisten tiedetään osallistuneen aktiivisesti rauhanliikkeisiin, konfliktien neuvotteluprosesseihin ja konfliktinjälkeiseen toimintaan. Tämä on myös tunnustettu YK:n diskurssissa ja nykyisin WPS-agendan kuuluisi olla yksi kaikkien YK:n rauhanoperaatioiden läpileikkaavista teemoista. Sota ja konfliktit ymmärretään ja on usein ymmärretty maskuliinisten käsitysten pohjalta, mutta sukupuolen huomioivat näkökulmat ovat tulleet vahvasti osaksi rauhantutkimuksen painopisteitä. (Kvasnicka & Finnegan 2020, 427.) Keskittämällä sukupuolen konstruktion osaksi rauhantutkimusta, voidaan paremmin ymmärtää sitä, miten väkivalta toimii yhteisössä (mt., 433).

2.2. Naiset, rauha ja konfliktit

Naisten kyvykkyys myötävaikuttaa rauhanrakennukseen sotien vahingoittamissa yhteiskunnissa voi jäädä hyödyntämättä, mikäli naiset marginalisoidaan ”haavoittuvaksi ryhmäksi” tai ”uhreiksi”. On totta, että naiset kuuluvat konflikteissa haavoittuvaisiin ryhmiin ja siten ovat usein väkivallan kohteina. Naiset ovat historiallisesti olleet sodista ”ulkopuolisia”, ja uhrin identiteetti ja väkivallan kokemus ovat tässä narratiivissa ainoita naisten kokemuksia konflikteissa. Uhriksi kehystäminen jättää ulkopuolelleen aktiivisen toimijuuden. Tästä syystä naisten representaatioiden tarkastelu ja analysointi myös kriittisemmästä näkökulmasta on tärkeää. Kriittisen näkökulman kautta voidaan tarkastella niitä valtasuhteita ja -rakenteita, joita uhreina kuvaaminen tuottaa ja toisintaa, vaikka yhtäaikaaisesti tunnustettaisiinkin naisten haavoittuvainen asema konflikteissa ja konfliktienjälkeisissä yhteiskunnissa.

Yhteyttä naisten ja rauhan välillä on perinteisesti teoretisoitu kahdella tavalla. Ensimmäinen nojaa naisten oletettuihin pasifistisiin taipumuksiin ja väkivallan välttämiseen seurauksena äidillisistä ominaisuuksista ja biologisista tekijöistä. Tämän teoretisoinnin mukaan valtiot, joissa naisilla on vahva rooli hallinnossa, ovat myös rauhanomaisempia. (Tickner 1992) Toinen teoretisointi perustuu stereotyyppisiin sukupuolirooleihin, joihin sosiaalisesti ehdollistutaan miesten ja naisten asenteellisten ja käytöksellisten erojen pohjalta. Tässä teoretisoinnissa sukupuoliroolit ymmärretään sosiaalisesti konstruoituina. Sosiaalisesti konstruoitu sukupuoliroolien ymmärrys olettaa miehillä ja pojilla olevan dominoivampi rooli ja taipumus sotaisaan käytökseen, kun taas naisten ja tyttöjen oletetaan olevan alistuvia ja empatiaan taipuvaisia konflikteissa. Konstruktivistien mukaan muutokset hierarkkisista sukupuolirooleista kohti tasavertaisia ymmärryksiä ja rooleja merkitsevät muutoksia myös sosiaalisissa

normeissa. Tällainen muutos implikoi, että yhteisöt, joissa sukupuoliroolit ovat yhdenvertaisemmat, yhdistetään myös matalampiin konfliktien tasoihin. (Melander 2005, 698.)

Naisten emansipaatio, toimijuus ja sen tukeminen voidaan tämän valossa nähdä kriittisenä rauhanprosessien onnistumisen kannalta. Useat YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmat sisältävät WPS-agendan mukaisesti huomioita naisten asemasta ja heidän kohtaamasta väkivallasta sekä toimenpiteitä ensimmäisen parantamiseksi ja jälkimmäisen kitkemiseksi. Näin YK pyrkii omalta osaltaan edistämään sukupuolten välistä tasa-arvoa, naisten emansipaatiota ja naisten suojelua. Tällä diskurssilla on hyvää tarkoittava pyrkimys järjestelmässä, jossa naiset ja tytöt kohtaavat väkivaltaa konflikteissa niin sijaiskärsijöinä kuin sukupuoleen perustuvan väkivallan vuoksi. Tämä diskurssi ei kuitenkaan ole ongelmatonta, koska se voi entisestään vahvistaa käsityksiä ja stereotyyppioita naisista ensisijaisesti konfliktien uhreina. Näin voidaan myös harhaanjohtavasti yhdistää sukupuoleen liittyvät ongelmat naisten ongelmiin, vaikka sukupuoli sosiaalisten suhteiden pohjalta muodostuvana sosiaalisena konstruktiona on todellisuudessa kaikkia sukupuolia koskettava asia. Naisten kohtaama väkivalta ei näin tarkasteltuna ole yksin naisiin liittyvä ongelma, vaan koko yhteiskuntaa heijastava todellisuus, joka rakentuu sosiaalisten suhteiden ja niihin liitettyjen hierarkioiden kautta. Väkivallan ilmeneminen ei myöskään edellytä tarkoituksenmukaisuutta, vaan se voi olla myös tiedostamatonta. Kyse ei siis ole yksiselitteisesti biologiasta, vaan valtasuhteista ja niihin liitetystä väkivallasta, maskuliinisuudesta ja feminiinisuudesta sekä yksityisestä ja julkisesta. Tutkielman kontekstissa YK:n turvallisuusneuvostoa tarkastellaan vallan instrumenttina, jolloin sen toimintaa arvioidaan sen vaikutusvallan ja siihen kuuluvan vastuun valossa. Kun sukupuoli ymmärretään sosiaalisena konstruktiona, on mahdollista analysoida sukupuolen, rauhan ja turvallisuuden välisiä suhteita syvemmin kuin ainoastaan naiseuteen liittyvien epäkohtien ja niiden korjaamisen tasolla. Tällöin voidaan kriittisesti tarkastella sitä, millaista kuvaa turvallisuusneuvoston keskusteluissa käyty diskurssi konstruoi naisista.

2.3. Liberialaiset naiset voimanasina ja lasikattojen rikkojina

Sisällissodat vaativat valtioiden välisiä sotia enemmän siviiliuhreja, jotka yleistäen ovat naisia ja lapsia. Naiset kohtaavat potentiaalisesti systemaattista ja strategista seksuaalista tai sukupuolittunutta väkivaltaa, jota käytetään sodankäynnin välineenä konflikteissa ympäri maailman. Neljätoistavuotinen sota vaikutti vastaavasti väistämättä myös Liberiaan ja sen väestöön. Konfliktin seurauksena valtava määrä ihmisiä menetti henkensä ja miljoonia ihmisiä joutui pakenemaan maasta tai joutui sisäisiksi pakolaisiksi. Valtaosa kuolleista siviileistä, pakolaisista ja sisäisistä pakolaisista oli naisia ja lapsia, jotka näin ollen kärsivät väkivaltaisesta konfliktista suhteettoman paljon. Naiset ja tytöt kärsivät terrorista ja

oikeuksien loukkauksista useiden osapuolten taholta. Nämä loukkaukset sisälsivät raiskauksia ja muita seksuaalisen väkivallan muotoja, kuten kidutusta, sieppauksia, orjuutta, pakkoavioliittoja ja pakkotyötä (Theobald 2014, 45–46). Naiset kokivat konfliktissa laajamittaista suoraa väkivaltaa, eli sellaista väkivaltaa, jolla on selvä kohde ja jolla on vahva sukupuolittunut luonne.

Konfliktin seurauksena naisiin kohdistui suoran väkivallan lisäksi myös rakenteellista väkivaltaa, joka ymmärretään väkivaltana, jolla ei ole suoraa kohdetta. Taistelut vahingoittivat myös infrastruktuuria, kuten julkisia palveluita ja taloutta, minkä vuoksi naiset kärsivät myös lukutaidottomuudesta, työttömyydestä ja köyhyydestä konfliktin seurauksena (Theobald 2014, 46). Konfliktien taloudelliset vaikutukset voidaan ymmärtää rakenteellisena väkivaltana, joka yleensä vaikuttavaa eniten yhteiskunnan heikoimpiin. Väkiältä ja laajamittainen infrastruktuurin tuhoutuminen johti väkivallan kierteen syntymiseen ja siten pitkäaikaisiin vaikutuksiin siviilien osalta: raiskausten uhrin kärsivät (teini)raskauksien, HIV/AIDS-positiivisuuden, sosiaalisen leimautumisen sekä muiden fyysisten ja henkisten ongelmien seurauksista. Naisten haavoittuvaisuus lisääntyi entisestään elinolojen huonontumisen, perustarpeiden täyttymättömyyden ja yhteiskunnan tukirakenteiden puutteellisuuden vuoksi. Näin naisista tuli entistä alttiimpia seksuaaliselle väkivallalle, häirinnälle ja muille väkivallan muodoille ja he olivat usein pakotettuja tekemään seksityötä selviytyäkseen tai suojellakseen huollettaviaan. (mt., 47.) Mitä tulee konfliktin vaikutuksiin työmarkkinoilla, naiset siirtyivät osaksi tekemään miesten töitä konfliktin aikana ja sen jälkeen, minkä myötä naisten oli mahdollista johtaa pienyrityksiä tai oppia uusia taitoja, ja sitä kautta saada taloudellista riippumattomuutta ja itsenäisyyttä. Näin naisten oli mahdollista laajentaa omia sosiaalisia ja taloudellisia toimintojaan asettumalla uusiin ja usein perinteisiin miesten rooleihin. Kehityksen varjopuolena naisten työtaakka kuitenkin kasvoi merkittävästi ja naiset kohtasivat laajamittaista työttömyyttä konfliktin jälkeen. (mt., 47.) Tämä on hyvin yleistä konfliktien jälkeen: miesten palatessa rintamalta ”paikalleen”, odotetaan vastaavasti naisten palaavan ”omalleen”, mikä ilmentää rakenteellisen väkivallan syvälle juurtunutta luonnetta.

Näkökulma naisista yksiselitteisesti konfliktin uhreina tai kärsijöinä ei kuitenkaan kerro koko totuutta. Naisilla on ollut huomattavan aktiivisia rooleja konfliktissa ja on arvioitu, että naiset ja tytöt muodostivat Liberian sodissa noin 30–40 prosenttia kaikista taistelijoista, mikä on yksi suurimmista naistaistelijoiden osuuksista maailman konflikteissa. Naiset osallistuivat myös monien ryhmittymien tukemiseen sotilaallisesti sekä ei-sotilaallisesti. On kuitenkin huomattava, että ero toimijuuden ja uhrin aseman välillä on usein virheellinen, eikä välttämättä anna todenmukaista kuvaa toiminnasta. Osalle ei ollut muuta vaihtoehtoa kuin osallistua ja jotkut naiset valitsevat osallistua taistelemaan suojellakseen

itseään seksuaaliselta väkivallalta, kostaakseen perheenjäseniensä kuolemia sekä ryhmäpaineen, materiaalsen hyödyn tai selviytymisen vuoksi. Naistaistelijoiden vaikeudet eivät myöskään loppuneet taistelujen loppumiseen, koska naisten tarpeita ei huomioitu riittävästi Liberian aseistariisumis-, demobilisaatio, uudelleenintegrointi ja kuntouttamispyrkimyksissä (*Liberian disarmament, demobilisation, reintegration and rehabilitation efforts* DDDR). Naiset tulivat jopa syrjityiksi ja kärsivät sen seurauksista kohdatessaan sosiaalista leimautumista ja marginalisointia palatessaan omiin yhteisöihinsä. (Theobald 2014, 49.) Päällepäin toimijuudelta näyttävä toiminta voikin kummuta uhrin asemasta, tai pelosta joutua uhriksi tai väkivallan kohteeksi. Toisaalta toimijuus on myös voinut johtaa väkivaltaan epäsuorasti. Tämä ilmentää ja havainnollistaa konfliktin luomaa väkivallan kierrettä, jossa valintoja voidaan tehdä väkivallan pelossa, ja toisaalta valinta voi johtaa väkivaltaan toisella tasolla.

Naisilla oli kuitenkin myös aitoja rauhanpyrkimyksiä ja rauhan saavuttamiseen pyrkivää toimijuutta konfliktiin taistelijoina osallistumisen lisäksi. Naisten ajamat rauhanliikkeet saivatkin erityisesti näkyvyyttä vuodesta 2003 lähtien. Näistä liikkeistä merkittävimpiä olivat Liberian Women's Initiative, Mano River Union Women Peace Network sekä Women in Peacebuilding Network. Nämä liikkeet käynnistivät useita kestäviä aloitteita rauhan saavuttamiseksi. Ne muun muassa edesauttoivat vuorovaikusta kapinallisryhmien välillä edistäen neuvottelumahdollisuuksia, järjestivät kansalais- ja äänestyskoulutusta sekä työpajoja väkivallattomuudesta ja konfliktinratkaisusta kannustaen naisia osallistumaan konfliktinjälkeiseen jälleenrakennukseen. (Theobald 2014, 50–51.) Liikkeet toimivat useilla tasoilla pyrkien myös lisäämään naisten roolia rauhaa ja turvallisuutta koskevassa päätöksenteossa. Toiminta ulottui yhteisöistä ja ruohonjuuritasolta aina kansainväliselle tasolle saavuttaen tunnustusta myös YK:n taholta ihmisoikeustyöstä. Women in Peacebuilding Network (WIPNET) perustettiin vuonna 2001 tavoitteenaan ”nostaa naiset hämärän tilasta etualalle mahdollistaakseen heille avainrooleja rauhanrakennuksessa miesten roolien rinnalle”. Nämä naiset edustivat useita eri uskontokuntia, sosiaalisia luokkia, etnisyyksiä ja sukupolvia, joilla oli erilaisia kokemuksia sodasta, mutta yhteinen pyrkimys rauhaan. Tästä ryhmittymästä muodostui vuonna 2002 Liberian Mass Action for Peace, jolla oli olennainen rooli konfliktin loppuvaiheessa. Liikkeen toiminta perustui väkivallattomuuteen: naiset valtasivat kadut valkoisiin pukeutuneina protestoidakseen istumalla, tanssimalla, laulamalla, rukoilemalla ja paastoamalla rauhan vuoksi. Toimillaan liike painosti konfliktin osapuolet aloittamaan rauhanneuvottelut Ghanassa. WIPNET ei ollut kutsuttu tapaamiseen, mutta varainkeruu Liberiassa mahdollisti sen delegaation matkustamisen neuvottelupaikalle. Delegaation jäseniä tuettiin Ghanassa asuvien liberialaisten pakolaisnaisten toimesta. Neuvotteluiden tuloksettomuuden seurauksena WIPNET ja pakolaisnaiset Ghanassa estivät neuvottelijoiden poistumisen

rakennuksesta pakottaen osapuolet sopimukseen. (Theobald 2014, 51–53.) Liberian Mass Action for Peacen toiminta ilmentää hyvin sitä, miten vahvaa, uhrin aseman ylittävää toimijuutta naisilla on ollut Liberian konfliktissa.

YK:n rauhanturvaoperaatio alkoi Liberiassa vuonna 2003 rauhan solmimisen jälkeen ja naisten organisaatioiden jäsenet pyrkivät osallistumaan ja jakamaan kokemuksiaan DDRR-prosessin toimista, kuitenkin tuloksetta. YK salli heidän osallistumisensa vasta prosessin aiheuttaessa ongelmia, jolloin naiset toimivat välienselvittelijöinä sekä inhimillistivät ja loivat suhteita uudelleen. Naisten organisaatiot muun muassa vakuuttelivat entiset taistelijat osallistumaan DDRR-prosessiin ja auttoivat uudelleenintegroimaan lapsisotilaita takaisin yhteisöihinsä. Rauhankentän rakentamisen toimet sisälsivät myös aseiden tuhoamista, pakolaisten tukemista, väkivallattoman konfliktinratkaisun edistämistä yhteisöissä sekä tietoisuuden lisäämistä ja työpajoja mm. sukupuoleen tai rauhaan liittyvissä asioissa. Ennen vuoden 2005 presidentinvaaleja naisaktivistit edistivät onnistuneesti tietoisuutta poliittisen osallistumisen tärkeydestä, kannustivat naisia rekisteröitymään äänestäjiksi ja toteuttivat koulutuksellisia toimia. Lopputuloksena naismassat rekisteröityivät äänestäjiksi ja myös äänestivät vaaleissa, jotka Ellen Johnson-Sirleaf voitti. Naisen valinta valtion päämieheksi nähdään usein liberialaisnaisten ponnistelujen huipentumana, koska lopputuloksena oli muodollinen naisedustus valtion korkealla tasolla ja sen myötä oletettiin myös kehitystä naisten asemaan. On kuitenkin huomattava, että Harvard-koulutuksen saanut Johnson-Sirleaf onnistui enimmäkseen koulutetun kaupunkielitiin ja naisten äänien ansiosta, vaikkakin on epäselvää, oliko naisten tuki suhteetonta ja kuinka paljon naisliikkeiden toiminta loppupeleissä vaikutti hänen valintaansa. (Theobald 2014, 53–54.) Naisten toimijuus Liberian konfliktissa mukailee pitkälti myös YK:n määritelmää rauhanrakennuksesta sen konkretisoidessa toimintaa kaikilla yhteiskunnan tasoilla väkivallan kitkemiseksi ja rakenteiden uudistamiseksi. Naispresidentin valinta vuonna 2005 nostettiin esiin myös YK:n turvallisuusneuvoston keskusteluissa useasti merkinä naisten vahvasta poliittisesta toimijuudesta ja lasikattojen rikkoutumisesta. Naisten toiminnan oltua näin laajamittaista ja vahvaa toimijuutta ilmentävää sekä uhrin aseman ylittävää, onkin oleellista tarkastella sitä, heijastuvatko ne turvallisuusneuvoston diskurssin tasolle.

3. AINEISTONA TURVALLISUUSNEUVOSTON KESKUSTELUT

Tutkielman aineistona käytän YK:n turvallisuusneuvoston istuntojen pöytäkirjoja. Aineistoksi on valittu nimenomaan turvallisuusneuvoston istuntojen pöytäkirjoja, koska YK:n peruskirjan 24. artiklan mukaan jäsenmaat myöntävät turvallisuusneuvostolle ensisijaisen vastuun kansainvälisen rauhan ja

turvallisuuden ylläpitämisessä ja tunnustavat turvallisuusneuvoston toimivan kaikkien YK:n jäsenmaiden puolesta (YK 1945). Turvallisuusneuvosto voidaan näin ollen nähdä YK:n tärkeimpänä kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta ylläpitävänä elimenä, jolle on annettu paljon valtaa, mutta vallan myötä myös vastuuta. YK:n turvallisuusneuvosto voidaan siis nähdä vahvana vallan instrumenttina, jolloin myös sen julkisissa istunnoissa käytetty kieli on vallankäyttöä ja tämä näkökulma ohjaa myös aineiston analyysia.

Valittu aineisto on pöytäkirjat kolmesta turvallisuusneuvoston kokouksesta vuosilta 2016–2018. Tapaamisten agendalla on ollut Liberian tilanteen kehitys YK:n rauhanoperaation puitteissa sekä sen jälkeen. Pelkät turvallisuusneuvoston päätöslauselmat jäävät tutkielman näkökulmasta kevyiksi ja neuvoston työskentelyn lopputuotteina ne ovat aina kompromisseja, on tapaamisissa käydyn keskustelun analyysi tarkoituksenmukaisempaa. Aineistoksi ovat valikoituneet viimeisten tapaamisten muistiot, koska ne antavat ajantasaisimman käsityksen diskurssin nykytilasta ja sisältävät paljon viittauksia menneisyyteen ja kasvutarinoihin. Näissä tapaamisissa on keskusteltu sekä Liberian menneisyydestä että nykytilasta, rauhanrakennuksen edistymisestä ja yhteiskunnan tulevaisuudennäkymistä menneisyyden ja nykyisyyden valossa. Neuvoston 7824. tapaaminen järjestettiin joulukuun toisena päivänä vuonna 2016 ja kokouksen agendalla oli Liberian tilanne sekä rauhanoperaation erityislähettilään raportti. Turvallisuusneuvoston 7984. tapaaminen järjestettiin 27. kesäkuuta vuonna 2017 ja tapaamisessa oli mukana puheenjohtajan ja jäsenten lisäksi Liberian edustaja sekä UNMIL:in erityislähettilään edustaja ja operaation johtaja Farid Zarif. Kokouksen agendalla oli Liberian tilanne, erityislähettilään kirje turvallisuusneuvoston puheenjohtajalle sekä rauhanturvaoperaation erityislähettilään 33. operaation edistymisen seurantaraportti. Viimeinen turvallisuusneuvoston kokous, 8239. järjestyksessään, Liberian tilanteesta järjestettiin huhtikuun 19. päivänä 2018 vajaa kolme viikkoa YK:n operaation päättymisen jälkeen. Kokouksen agendalla oli Liberian tilanne sekä rauhanturvaoperaation erityislähettilään viimeinen operaation edistymisen seurantaraportti.

Naiset ja naisten asema ovat vahvasti olleet osana näitä keskusteluja ja naisten kohtaamat haasteet on nostettu erityisesti kriittiseksi tekijäksi Liberian tulevaisuuden näkökulmasta. Keskusteluissa on korostettu naisten kohtaamia vaikeuksia konfliktinjälkeisessä yhteiskunnassa ja muistutettu siitä, että esteitä naisten turvallisuuden toteutumiselle on edelleen. Lisäksi keskustelut nostavat aiheellisesti esiin, että näiden esteiden purkaminen on välttämätöntä rauhan jatkumiselle ja sellaisten yhteiskunnallisten rakenteiden luomiselle, jotka vähentävät tulevien konfliktien mahdollisuutta. Keskusteluihin on turvallisuusneuvoston jäsenten sekä pääsihteerin UNMIL:lle nimittämän erityislähettilään lisäksi

osallistunut myös muiden rauhanrakennukseen osallistuneiden osapuolten edustajia, kuten muun muassa WIPNET:in kansallinen koordinaattori sekä YK:n rauhanrakennuskomission edustaja. Aineistosta huomioitavaa on se, että näissä kokouksissa viidestätoista osallistujasta naisia on ollut 2–4, mikä on selkeä vähemmistö. Lisäksi huomattavaa on, että maiden kansalliset puheenvuorot ovat diplomatiaa: ne ilmentävät aina pääkaupunkien kantoja ja maiden kansallisia prioriteetteja. Näin lähestyen turvallisuusneuvoston sukupuolijakauma ilmentää ja havainnollistaa ulkopoliittikan ja erityisesti turvallisuuspolitiikan maskuliinista luonnetta, minkä oletetaan heijastuvan myös puheenvuoroihin turvallisuusneuvostossa.

4. FEMINISTINEN TURVALLISUUS JA VÄKIVALTA

Feminististen teorioiden mukainen käsitys turvallisuudesta kuvaa sen tilana, jossa ei ole rakenteellista väkivaltaa. Tutkielman lähestymistapa on konstruktivistinen, eli sen lähtökohtana on näkemys, jonka mukaan todellisuus on sosiaalisesti konstruotua ja sitä voidaan luoda esimerkiksi erilaisten diskurssien ja narratiivien kautta. Tutkielman aineistoa tarkastellaan kansainvälisen politiikan feministisen teorian ja tarkemmin feministisen turvallisuusteorian näkemysten kautta. Feminististen teorioiden myötä sukupuoli voidaan yhdistää rauhanrakennukseen ja siten on mahdollista tutkia sodan, rauhan ja sukupuolen välisiä yhteyksiä. Tutkielmassa väkivalta ja rauha ymmärretään Johan Galtungin teoretisoinnin mukaisesti. Tätä teoriaa täydennetään feministisellä teorialla, jolloin huomioidaan sukupuoli yhtenä tilana, jossa väkivaltaa voidaan havaita. Myös Galtung nimeää esimerkiksi patriarkaatin potentiaalisesti väkivaltaiseksi rakenteeksi, jolloin feministisen teorian yhdistäminen Galtungin teoriaan on mahdollinen viitekehys.

4.1. Feministinen turvallisuusteoria

Feministiset teoriat näkevät sukupuolen sosiaalisena konstruktiona, joka ruumiillistaa valtasuhteita. Näin ollen sukupuoli ei tässä yhteydessä viittaa yksiselitteisesti biologiaan ja biologisiin eroihin naisten ja miesten välillä, vaan kulttuurin muovaamaan ja määrittelemään joukkoon piirteitä, jotka liitetään maskuliinisuuteen ja feminiinisuuteen (Tickner 1992, 7). Tutkielman kontekstissa sukupuoli ymmärretään ns. performanssina ja Judith Butler kuvaakin sukupuolen performatiivista luonnetta sukupuolen tekemisenä (*doing gender*) tarkoittaen, että sukupuolen konstruktio on ymmärrys sukupuolesta suhteessa tai vasten jotain sellaista, mitä se vastaavasti ei ole (Butler 2004, 1). Feministisessä tutkimuksessa sukupuoli on keino organisoida maailmaa tiettyihin, toisensa poissulkeviin

kategorioihin, jotka ovat alistaja/alistettava -suhteessa toisiinsa ja jotka molemmat sekä refleктоivat että toisintavat sukupuolijärjestystä (Confortini 2006, 345). Tällainen ymmärrys sukupuolesta tarjoaa mahdollisuuden tarkastella sukupuolta moniulotteisena ja monitasoisena käsitteenä, joka vaikuttaa yksilöiden toimintaan ja käyttäytymiseen yhteiskunnan eri tasoilla sekä julkisessa että yksityisessä sfäärissä. Yksityisellä sfäärillä tarkoitetaan tässä yhteydessä henkilökohtaista, kotiin sijoittuvaa yhteiskunnan ulottuvuutta, kun taas julkisella kaikkea sen ulkopuolella olevaa. Kun jako julkiseen ja yksityiseen yhdistetään maskuliiniseen ja feminiiniseen, on julkista sfääriä perinteisesti pidetty miesten, maskuliinisena maailmana ja vastaavasti yksityistä naisten, feminiinisenä maailmana.

Sukupuoli voidaan kuvata sosiaalisten suhteiden perustavana elementtinä, joka perustuu oletettuihin eroihin biologisten sukupuolten välillä ja samalla ensisijaisena keinona määritellä valtasuhteita. Nykyaikaisten feministien mukaan käyttämämme kielen kautta me ymmärrämme maailman binääristen, maskuliinisten ja feminiinisten, vastakohtien kautta. Jaottelu julkiseen ja yksityiseen on perinteinen esimerkki tällaisesta asetelmasta, jossa ensimmäinen ymmärretään maskuliinisena ja jälkimmäinen feminiinisenä. Lisäksi nämä binääriset kategoriat ymmärretään usein hierarkkisina ja poliittisessa diskurssissa ne muodostuvat stereotyyppisiksi käsityksiksi toisista. (Tickner 1992, 7–9.) Nämä stereotyypit sellaisenaan muokkaavat sosiaalisesti rakentuneita käsityksiä siitä, mikä on maskuliinista ja mikä feminiinistä.

Sodan aikana miehiset ja naiselliset piirteet polarisoituvat, sillä militarismin ja maskuliinisuuden diskurssit leimaavat koko yhteiskuntaa, jolloin sota on perustavalla tavalla sukupuolittunutta toimintaa. Sota voidaan ymmärtää kokemuksena, josta naiset ovat täysin ulkopuolisia siinä mielessä, että miehet ovat vallanneet sodan maailman ja naiset ovat tässä maailmassa poissaolevia. Näkemys perustuu siihen, että naisten roolista sodassa on hyvin vähän materiaalia, ja heidät on yleensä oletettu uhreiksi ja harvemmin toimijoiksi. Vaikka sodan aikana naisilla on mahdollisuus asettua miesten töihin, on taistelukentällä edelleen etusija, jolloin hierarkia säilyy ja naisten oletetaan astuvan sivuun rauhan myötä. (Tickner 1992, 47–48.) Sodassa miehille oletetaankin suojelijan rooli suhteessa kaikkiin muihin yhteiskunnan toimijoihin ja toimintoihin. Näin naiset asettuvat poikkeusaikana hetkellisesti julkiseen sfääriin, toimijoiksi pyörittämään yhteiskunnan perustoimintoja, mutta sodan päättyessä naisten odotetaan palaamaan paikalleen, yksityiseen sfääriin samalla kun miehet asetetaan sotien, taisteluiden ja yhteiskuntien sankareiksi suojelutehtäviensä perusteella. Feminististen teorioiden mukaan suojelijoiden ja suojeltavien välinen suhde riippuu sukupuolten välisestä epätasa-arvosta. Siinä militarisoitu versio turvallisuudesta suosii maskuliinisia piirteitä ja nostaa miehet ensimmäisen luokan kansalaisiksi heidän

saadessa roolin suojelua tarjoavina toimijoina (mt., 55, 128). Ilmiötä voidaan kuvata myös termillä maskuliininen suojelu. Maskuliinisen suojelun käsite viittaa konfliktin kontekstissa esimerkiksi tilaan, jossa miehet osallistuvat taistelijoina naisten ja lasten puolesta. Naisten oletettu uhrin rooli konflikteissa onkin maskuliinisen suojelun käsitteen ytimessä. Käsite myös sulkee naiset aktiivisen toimijuuden ulkopuolelle ja tyypistää heidät passiiviseen, toiminnan objektin rooliin samalla, kun miehet saavat aktiivisen subjektin roolin.

Näin käsitettynä kansainvälisen politiikan luonne, erityisesti turvallisuus voidaan ymmärtää läpileikkaavasti maskuliinisenä. Naiset on yleisesti nähty joko uhreina tai ongelmina tarkoittaen sitä, että vain silloin kun naisten ongelmat tai uhrin asema on seurausta epätasa-arvoisista, epäoikeudenmukaisista tai riistävästä sukupuolten välisistä suhteista, ovat naiset yhtäläisiä osallistumaan toimijoina miesten rinnalla turvallisuuden tavoitteluun. (Tickner 1992, 141–142.) Tämä näkökulma on oleellinen tutkielman kannalta, mikäli halutaan tarkastella niitä rooleja, joita naisille annetaan konfliktien kaikissa vaiheissa ja turvallisuuden tiloja luodessa.

4.2. Väkivalta ja rauha

Tutkielmassa lähtökohta väkivallan ja rauhan käsitteiden ymmärrykselle on Johan Galtungin teoretisoinnin mukainen. Galtungin teoriassa väkivalta ymmärretään tilana, jossa ihmisiin vaikutetaan siten, että heidän todelliset somaattiset ja henkiset mahdollisuudet ovat alle heidän potentiaalisten mahdollisuuksiensa. Väkivallan vastakohtana toimii rauha, joka tarkoittaa rauhaa luonnon kanssa sekä rauhaa sukupuolten, sukupolvien ja etnisyyksien kanssa. Tässä rauhan tilassa kaikki ovat mukaan otettuja, ja luokat, kansat sekä valtiot eivät palvele suoraa tai rakenteellista väkivaltaa. (Confortini 2006, 336.)

Väkivalta voidaan ymmärtää henkilökohtaisena, eli suorana väkivaltana, jossa väkivallalla on subjekti sekä rakenteellisenä väkivaltana, joka on väkivaltaa, jolla ei ole suoraa subjektiä. Tässä määrittelyssä rakenteellinen väkivalta ymmärretään sosiaalisina rakenteina, jotka tuottavat samankaltaisia vaikutuksia kuin suora väkivalta. Kolmantena väkivallan muotona kulttuurinen väkivalta asettuu lähelle rakenteellista väkivaltaa, jolloin se voidaan ymmärtää kielenä, joka tuottaa haitallisia vaikutuksia tietyille ihmisryhmälle ja siten legitimoit sekä suoraa että rakenteellista väkivaltaa. (Galtung 1996, 31–32.) Rakenteellinen väkivalta on rakennettu systeemin sisään ja se näyttäytyy resurssien epätasaisena jakautumisena. Tämä sisältää myös vallan päättää kyseisten resurssien jaosta, mikä puolestaan lisää rakenteellista väkivaltaa. Tässä yhteydessä resurssit eivät ole ainoastaan taloudellisia tai materiaalisia,

vaan myös nonmateriaalisia kuten koulutus tai terveydenhuolto. Väkivaltaa voidaan määritellä myös sen mukaan, millaista vahinkoa se tuottaa. Vielä tarkemmin sitä voidaan määritellä sen kautta, mitä ihmisten tarpeita se rajoittaa. Kun sekä suora että rakenteellinen väkivalta haittaavat sekä ruumiillisen että psykologisen koskemattomuuden toteutumista, tavanomaisia materiaalisia tarpeita, ihmisoikeuksia ja nonmateriaalisia tarpeita, on Galtungin teoria yhdistettävissä feministiseen teoriaan juuri tässä määrittelyssä. (Confortini 2006, 337.)

Galtungin teoriassa latentti väkivalta, eli väkivalta, joka saattaa ilmetä helposti ja väkivallan uhka ovat myös väkivallan muotoja, joten ihmiseen voidaan vaikuttaa sekä väkivallan positiivisen että negatiivisen käytön kautta. Esimerkiksi kotiväkivallassa väkivallan kierre lepää niiden kausien varassa, jolloin väkivaltaa ei kohdisteta sen uhriin, mutta nämä kaudet kuitenkin lisäävät jännitteitä ja johtavat aina väkivallan lisääntymiseen. (Confortini 2006, 337.) Galtung toteaa, että sodan instituutio ylittää kaikki hyökkääjä-uhri -järjestelmät, jolloin jopa sodassa väkivallan juuret löytyvät rakenteellisista ja kulttuurisista järjestelmistä, jotka rajaavat toimijan valinnanvapautta väkivallan tekemisen osalta (Galtung 1994, 138). Myös niin sanottu pakotettu toimijuus, eli väkivallan pelosta johtuva toimijuus voidaan tässä teoretisoinnissa ymmärtää latenttina väkivaltana, joka siis johtaa Galtungin mukaan aina väkivallan lisääntymiseen. Vaikka konflikti saataisiinkin ratkaistua ja rauha solmittua, on väkivallan uhka edelleen herkästi läsnä tai konfliktin seurauksena on syntynyt sellaisia rakenteita tai diskurssia, joka johtaa väkivaltaan. Konfliktin seurauksena syntyneistä, ihmisten tarpeita ja toimijuutta rajoittavista rakenteista, diskursseista tai narratiiveista ei myöskään tarvitse seurata suoraa väkivaltaa, jotta ne voitaisiin tulkita vahingollisiksi, koska ne itsessään ovat tässä määrittelyssä väkivaltaisia ja käsitteistettävissä väkivallaksi.

4.3. Feminismi, väkivalta ja rauha

Catia C. Confortinin feministinen kontribuutio Galtungin teoriaan esittää rakenteellisen väkivallan uudelleenmäärittelyä, jossa teoriaa väkivallasta täydennetään teorialla sukupuolesta sosiaalisena konstruktiona. Kulttuurinen väkivalta tarjoaa linkin, jonka kautta lähestyä väkivaltaa sukupuolitietoisesti. Täydennänkin Galtungin teoriaa feministisen teorian näkökulmilla, jolloin väkivaltaa ja rauhaa on mahdollista tarkastella sukupuoleen liitettyjen rakenteiden kautta.

Kun sukupuoli käsitteistetään feminististen teorioiden ymmärryksen mukaan, on sukupuoli valtasuhde, joka sellaisenaan muokkaa, sääntelee, rationalisoi ja oikeuttaa muita sosiaalisia valtasuhteita, jotka näin ollen ovat sukupuolittuneita. Koska sukupuoli ruumiillistaa valtasuhteita, johtaa sosiaalisen elämän

sukupuolittuneisuus väkivaltaan kaikilla tasoilla (Tickner 1992, 30). Vallan puolestaan ollessa yhteisöjen keskeinen piirre ja yksi ylläpitävä tekijä valta- ja alistussuhteille eri ihmisryhmien välillä, on sukupuoli huomioonotettava tekijä väkivaltaa ja rauhaa tarkastellessa. Nämä valtasuhteet voidaan ymmärtää myös yhtenä väkivallan muotona, jossa väkivalta on sisäänrakennettua ja näyttäytyy materiaalisten ja nonmateriaalisten resurssien epätasaisena jakautumisena sisältäen myös vallan päättää kyseisten resurssien jaosta, joka puolestaan lisää väkivaltaa entisestään. Aiemmassa tutkimuksessa patriarkaatti hierarkkisenä valtajärjestelmänä on nimetty yhdeksi rakenteellisen väkivallan muodoksi ja sukupuoli voidaan siten identifioida yhdeksi tilaksi, jossa väkivaltaa voidaan tavata. (Confortini 2006, 341–344.) Näin sosiaalisesti rakentuneet valtasuhteet osaltaan siis luovat ja vahvistavat väkivaltaisia rakenteita, jotka näin ollen myös ruokkivat ja toisintavat väkivallan kierrettä.

Myös Galtung nimeää patriarkaatin tällaiseksi väkivaltaa luovaksi rakenteeksi. Tässä ymmärryksessä patriarkaatti on vertikaalinen rakenne, jossa miehet ovat ylhäällä ja naiset alhaalla. Tämä ilmaisee itsessään monia väkivallan muotoja naisia kohtaan, jotka on legitimoitu kulttuurisella oikeutuksella. Näin patriarkaatti ja seksismi ruumiillistuvat kulttuurisessa väkivallassa siinä mielessä, että tietyt kulttuuriset mallit legitimoivat miesten valta-aseman suhteessa naisiin. (Galtung 1996, 40.) Oletus maskuliinisesta suojelusta voidaan ymmärtää yhtenä tällaisena kulttuurisena mallina, joka on linkittynyt hegemonisen maskuliinisuuden ilmiöön. Maskuliinisen suojelun oletus ilmentää sukupuolten välisiä valtasuhteita, joissa miehet suojelevat naisia rajoittaen naisten toimijuuden mahdollisuuksia. Tällainen malli korostaa käsitystä naisista konfliktien hiljaisina uhreina ja suojelua vaativina osapuolina, eikä aktiivisina toimijoina. Vastaavasti maskuliinista suojelua ilmentävä diskurssi on näin ollen ymmärrettävissä yhtenä kulttuurisen väkivallan muotona. Jotta väkivaltaa voidaan käsitellä sukupuolitietoisesti, on katsottava yli materiaalisien rakenteiden kohti nonmateriaalisia rakenteita tai prosesseja. Sukupuoli voidaan nähdä yhtenä näistä prosesseista, jonka avulla on mahdollista ymmärtää valtasuhteiden rakenteiden syntymistä. Kun väkivalta käsitteistetään näin prosessina, saadaan ymmärrys sen kompleksista luonteesta ja väkivallasta sosiaalisena toimintana. (Confortini 2006, 341.)

5.1. DISKURSSIT MAHDOLLISUUKSIEN JA MAHDOTTOMUUKSIEN KUVAAJINA

Koska kulttuurinen väkivalta voidaan ymmärtää kielenä, joka legitimoii sekä suoraa että rakenteellista väkivaltaa, ja feministinen turvallisuusteoria on yhdistettävissä väkivaltaan tässä määrittelyssä,

tarkastelen tässä tutkielmassa turvallisuusneuvostossa pidettyjen puheenvuorojen kielellisiä piirteitä. Näin ollen aineistoa lähestytään diskurssianalyysin keinoin. Diskurssi on tapa representoida erilaisia aspekteja maailmasta, kuten materiaalisen maailman prosesseja, suhteita ja rakenteita sekä mielellisen maailman ajatuksia, uskomuksia ja sosiaalista maailmaa. Kielen kautta luodut representaatiot eivät ainoastaan edusta maailmaa sellaisena kuin se on, vaan ne ovat myös projektoivia ja mielikuvituksellisia. Näin ollen diskurssit assosioituvat ihmisten erilaisiin suhteisiin maailmaan, jotka riippuvat heidän asemistaan maailmassa. Nämä ovat persoonallisia ja sosiaalisia identiteettejä sekä niitä sosiaalisia suhteita, joiden kautta ihmiset näyttävät muille ihmisille. (Fairclough 2003, 124.) Diskurssit ovat tässä ymmärryksessä myös konstruoivia, koska niiden kautta voidaan luoda erilaisia käsityksiä maailmasta ja sen toiminnoista. Tästä syystä diskurssianalyysi on valikoitunut tämän tutkielman metodiksi: kielen kautta voidaan representoida sekä konstruoida sosiaalisia ja persoonallisia identiteettejä, joita turvallisuusneuvoston diskurssi naisille tuottaa. Tutkielman tematiikan vuoksi erityisesti diskurssianalyysin kriittinen orientaatio mahdollistaa aineiston tarkastelun diskurssin hyvää tarkoittavien lähtökohtien ylitse. Näin voidaan havainnoida myös diskurssin mahdollisia paradoksaalisia piirteitä ja vaikutuksia toisella tasolla.

5.2. Kriittinen diskurssianalyysi

Norman Faircloughin mukaan kriittinen diskurssianalyysi sisältää piirteitä, jotka erottavat sen tavallisesta diskurssianalyysistä. Se ei ole pelkästään diskurssin tai konkreettisemmin tekstin, analyysiä, vaan pikemminkin systemaattista, tieteenalat ylittävää analyysiä diskurssien ja sosiaalisten prosessien elementtien välisistä suhteista. Se ei ole myöskään ainoastaan kuvaavaa, vaan myös normatiivista analyysiä. Kriittinen diskurssianalyysi viittaa sosiaaliin vääryyksiin niiden diskursiivisissa aspekteissa ja mahdollisiin tapoihin korjata tai vähentää niitä. (Fairclough 2013, 11.) Diskurssianalyysin kriittinen orientaatio olettaa:

1. Kaikki ajattelu on fundamentaalisesti sosiaalisesti ja historiallisesti sijoittuvien valtasuhteiden välittämää;
2. Faktoja ei koskaan voida erottaa arvojen piiristä tai poistaa jonkin tason ideologisesta taustasta;
3. Konseptin ja objektin sekä merkitsijän ja merkittävän välinen suhde ei ole koskaan vakaa tai muuttumaton, ja se on usein kapitalistisen tuotannon ja kuluttamisen sosiaalisten suhteiden välittämää;
4. Kieli on keskeistä subjektiivisuuden muodostuksessa viitaten tietoiseen ja tiedostamattomaan tietämättömyyteen;

5. Tietyt ryhmät kaikissa yhteisöissä ovat etuoikeutettuja suhteessa muihin ja vaikka syyt tälle etuoikeutukselle voivat vaihdella paljon, nykyaikaisia yhteisöjä sävyttävä sorto on lähes väistämättä toisinnettua alistettujen hyväksyessä sosiaalisen asemansa luonnollisena, tarpeellisena tai väistämättömänä;
6. Sorrolla on useita eri kasvoja ja kun keskitytään vain yhteen muiden kustannuksella, niiden väliset yhteydet unohtuvat; sekä
7. Valtavirtatutkimuksen menetelmät osallistuvat usein, vaikka usein tahtomattaan, luokka-, rotu- tai sukupuolisyrynnän järjestelmiin. (Locke 2004, 25–26.)

Ensimmäisen oletuksen osalta tämän tutkielman tapauksessa lähtökohtana on, että rauhanrakennusta ohjaava ajattelu on sosiaalisten valtasuhteiden välittämää. Tässä yhteydessä nämä sosiaaliset valtasuhteet voidaan ymmärtää hierarkiana, jossa naiset ovat miehen suojelulle alisteisia. Toisen oletuksen osalta voidaan katsoa tämän valtasuhteen olevan seurausta ideologisesta taustasta, joka voidaan ymmärtää myös hegemoniana. Tämä suhde ei koskaan ole vakaa tai muuttumaton ja sen muodostusmekanismiin, eli kielen, ei tarvitse olla tiedostettua, jotta siitä seuraisi tietynlainen vaikutus sosiaalisiin suhteisiin. Viides oletus ilmentää sitä, miten uhrin rooli on vahingollinen naisille: he väistämättä jossain määrin hyväksyvät asemansa suojelua tarvitsevinä osapuolina, jolloin he myös antavat itsensä näyttäytyä sellaisena muille. Kuudes mahdollistaa eri toimijoiden välisten suhteiden huomioimisen osana väkivallan prosessia, jolloin voidaan tarkastella niitä valtasuhteita, joita diskurssi luo ja ilmentää. Viimeisen oletuksen valossa tämä tutkielma pyrkii rikkomaan syrjiviä järjestelmiä.

Ruth Wodakin kehys kriittiselle diskurssianalyysille pyrkii liittämään kielen materiaalisten sosiaalisten prosessien keskeiseksi elementiksi ja sen fokus on sosiaalisissa toiminnoissa mahdollistaen rakenteen ja toiminnan perspektiivien yhdistämisen. Tämä kriittisen diskurssianalyysin muoto perustuu näkemykseen semioosista näiden prosessien jakamattomana osana, joka sisältää kaikki merkitysten luomisen muodot mukaan lukien kielen. Näin sosiaalinen elämä nähdään keskenään yhteydessä olevina sosiaalisten toimintojen verkostoina, ja kaikilla näillä toiminnoilla on semioottinen elementti. Toiminnot ovat sosiaalisen toiminnan ja vuorovaikutuksen kenttiä, joilla molemmat toisintavat rakenteita ja molemmilla on potentiaali muuttaa näitä rakenteita. (Wodak 2001, 122.) Näin ymmärrettynä diskurssit ovat siis areenoja, joiden sisällä sosiaalinen elämä muodostuu. Tutkielman kannalta merkittävä näkökulma semioosin toiminnan kannalta on se, miten semioosi toimii representaatioissa. Representaatio on toimintojen sosiaalisen konstruktion prosessi, joka sisältää refleksiivisen itsensä konstruktion. Näin ollen representaatiot muokkaavat sosiaalisia prosesseja ja toimintoja. Sosiaaliset toimijat minkä tahansa areenan sisällä tuottavat representaatioita toisista toiminnoista ja toimijoista, samoin kuin refleksiivisiä representaatioita omista toiminnoistaan. Sosiaaliset toimijat sisällyttävät niitä omiin toimintoihinsa, eli

uudelleen kontekstualisoivat toisia toimintoja. Vastaavasti toiset sosiaaliset toimijat representoivat ne toisin sen mukaan, miten ne asemoituvat toiminnon sisällä. (Wodak 2001, 123.) YK:n turvallisuusneuvosto tekee tutkielman kontekstissa vastaavasti: se on areena, jonka sisällä luodaan sosiaalista maailmaa ja representaatioita toisista, tässä yhteydessä naisista.

Diskurssit ovat erilaisia representaatioita sosiaalisesta elämästä, jotka ovat luonnostaan positioituneita. Tämä tarkoittaa sitä, että eri tavalla asemoituneet sosiaaliset toimijat näkevät ja representoivat sosiaalista elämää eri tavoin ja erilaisin diskurssein. Semioosi osana sosiaalista toimintaa luo genrejä, jotka ovat eri tapoja olla ja käyttäytyä sekä luoda sosiaalista elämää semioottisessa muodossa. Semioosi asemien performanssina luo tyylejä, jotka ovat tapoja olla ja semioottisena aspektina ne merkitsevät identiteettejä. Jokainen positio näyttäytyy eri tavoin riippuen identiteetin aspekteista. Tietyllä tavoin yhteydessä olevat sosiaaliset toiminnot luovat sosiaalisen järjestyksen, ja näiden semioottinen aspekti viittaa tapaan, jolla erilaiset genret ja diskurssit ovat yhteydessä toisiinsa. Yksi näiden keskinäiseen sosiaaliseen järjestymiseen liittyvä aspekti on dominanssi, eli jotkin tavat luoda merkityksiä tulevat dominoiviksi tai valtavirtaistuvat. Esimerkiksi hegemonian konseptia voidaan hyvin käyttää diskurssien järjestämisen analysointiin. Tietty sosiaalinen semioottisten erojen strukturointi voi tulla hegemoniseksi, osaksi legitimoida ”yleistä järkeä”, joka ylläpitää valtasuhteita. Hegemonia voidaan kuitenkin aina haastaa, eli diskurssien järjestys ei ole muuttumaton järjestelmä, vaan enemmänkin avoin sellainen, jota voidaan muokata todellisen vuorovaikutuksen kautta. (Wodak 2001, 123–124.) Tämän tutkielman kontekstissa argumentoin YK:n turvallisuusneuvoston diskurssin asettavan naiset suojelulle alisteisen genreen, jonka sisällä naiset saavat ja myös jossain määrin omaksuvat uhrin identiteetin, ja sen potentiaalisesti heijastuvan naisten performanssiin passiivisina osapuolina. Turvallisuusneuvosto vallan instrumenttina valtavirtaistaa näitä asemia, mikä voi mahdollisesti tehdä kyseisestä diskurssista dominoivaa ja hegemonista. Hegemoniaa voidaan kuitenkin muovata saman mekanismin kautta, jolla se syntyy: vuorovaikutuksella ja sen kautta sosiaalisia rakenteita muuttamalla.

5.3. Kriittinen diskurssianalyysi feministisessä tutkimuksessa

Kriittinen diskurssianalyysi sopii feministisen tutkimuksen menetelmäksi, koska se keskittyy kaikenlaisiin sosiaalisiin epätasa-arvoisuuksiin ja epäoikeudenmukaisuuksiin (Lazar 2007, 2). Joidenkin feministien mukaan sukupuolittuneen kielen kautta voidaan kuvata mahdollisuuksia ja mahdottomuuksia siten, että tietyt sosiaaliset maailmat tulevat saavutetuiksi toisten sijasta, joten väkivaltaa tai rauhaa voidaan luoda myös diskurssin kautta (Confortini 2006, 336). Kieli siis sekä reflektoi, että toistaa olemassa olevia sukupuolten välisiä suhteita, siten myös valtasuhteita. Diskurssit muodostavat osan

perusteista, joilla ihmiset sijoittuvat asemiinsa suhteessa toisiin ja miten ne pysyvät erillään toisistaan ollessaan kilpailevia tai dominoivia, ja toisaalta taas miten ne pyrkivät muuttamaan tapoja, joilla ne ovat suhteessa toisiinsa (Fairclough 2003, 124). Feministisessä tutkimuksessa kriittisen diskurssianalyysin avulla voidaan saada ymmärrys kompleksista vallan ja ideologian käytöstä diskurssissa, joka ylläpitää hierarkkista sukupuolittunutta sosiaalista järjestystä. Kriittinen diskurssianalyysi on emansipoivaa ja oikeudenmukaiseen sosiaaliseen järjestykseen pyrkivää tutkimusta. Feministisestä näkökulmasta tämä tarkoittaa sellaisten diskurssien kritiikkiä, jotka ylläpitävät patriarkkaista järjestystä yllä. Patriarkkaisella järjestyksellä tarkoitetaan tässä yhteydessä sellaisia valtasuhteita, jotka systeemisesti suosivat miehiä sosiaalisena ryhmänä ja sulkevat sen ulkopuolelle naiset sosiaalisena ryhmänä. (Lazar 2007, 5.) Kun naiset asetetaan maskuliiniselle suojelulle alisteisen genreen ja uhrin identiteettiin diskurssin kautta, rajoittaa se naisten toiminnan mahdollisuuksia, mikä voidaan siis ymmärtää väkivaltana.

Vaikka yksilöinä ihmiset saattavat erota yhteisölle ominaisista maskuliinisista ja feminiinisistä arkkityypeistä, yhteisöt toimivat joka tapauksessa vasten sukupuolen ideologista rakennetta. Tämä järjestelmä etuoikeuttaa miehet sosiaalisena ryhmänä antaen heille symbolista, sosiaalista, poliittista tai taloudellista pääomaa. (Lazar 2007, 7.) Tämä voi näkyä esimerkiksi siten, että useissa kielissä maskuliiniset pronominit ovat saaneet geneerisen statuksen. Tämä geneerinen status varmistaa ja vahvistaa miesten näkyvyyttä, samalla muuntaen naiset näkymättömiksi. Tämä ilmentää sitä, miten sukupuoli ideologiana on hegemoninen siinä mielessä, että se ei vaikuta alistamiselta, vaan siitä on laaja konsensus ja se nähdään hyväksyttävänä yhteisön enemmistön näkökulmasta (mt., 7). Kielellisten piirteiden hegemonia voi ilmetä myös siten, ettei sitä kyseenalaisteta. Näin diskurssi toisintaa ja institutionalisoi sosiaalista järjestystä yksilöiden ja yhteisön välillä. Vastaavasti sukupuolten välinen epätasa-arvo kasvaa naisten ja miesten käytöksellisen sekä erilaisen osallistumisen myötä tietyissä instituutioissa (Lazar 2007, 8). Institutionalisoitunut sukupuolten välinen epätasa-arvo voikin näin näkyä useissa yhteiskunnan instituutioissa ja toiminnoissa, mukaan lukien rauhanprosesseissa. Ilmiö ilmentääkin hyvin sitä, miten jotkin käsitykset tulevat legitimoiduiksi, osaksi ”yleistä järkeä” ja sitä kautta myös ylläpitävät ja toisintavat valtasuhteita hegemonian kautta.

Feministisen tutkimuksen kannalta on olennaista huomioida, että feminiinisyys ja naiseus ovat moninaisia käsitteitä. Sukupuoleen perustuva sorto ei materiaalisesti koettuna tai diskursiivisesti luotuna ole samanlaista kaikille naisille kaikkialla maailmassa (Lazar 2007, 10). Näin ollen kriittisen diskurssianalyysin näkökulman täytyy olla vertaileva, eikä universaali. Feministinen poliittinen toiminta täytyy siis muuttaa spesifiin kulttuuriseen, historialliseen ja institutionaaliseen viitekehykseen, ja

kontekstualisoida se naisten kompleksisesti rakentuneiden sosiaalisten identiteettien mukaan (Lazar 2007, 10–11). Kontekstista riippuen naiset voivat myös itse tiedostaen tai tiedostamatta osallistua näiden identiteettien luomiseen. Tämän tutkielman osalta hyödynnän sosiaalisen konstruktion näkökulmaa, joka korostaa sukupuolen jatkuvaa, toistuvaa ja aktiivista saavuttamista diskurssissa ja sen kautta. Näkökulma korostaa sitä, kuinka ihmiset kielellisen ja ei-kielellisen käyttäytymisen kautta tuottavat ensisijaisia identiteettejä tietyissä kulttuurisissa sijainneissa sen sijaan, että ne yksinomaan heijastaisivat niitä, vaikka tuotetut identiteetit nähdään usein luonnollisina. Näin ollen sukupuoleen liitetty saavuttaminen täytyy sijoittaa institutionaaliseen viitekehykseen ja oletukseen siitä, että sukupuolen tekeminen tarkoittaa hierarkkisten erojen luomista ihmisten välille. (Lazar 2007, 12.) Kyse on siitä, miten diskurssin kohteita, eli naisia kehystetään instituution toimesta. Judith Butler kuvaa kehystämistä seuraavasti: kehys ei ainoastaan edusta todellisuutta, vaan aktiivisesti osallistuu rajaamisen strategiaan, joka valikoivasti tuottaa ja vahvistaa sitä, mitä pidetään todellisuutena. Näin ollen, vaikka kehys ei aina voi sisältää sitä, mitä se pyrkii tekemään näkyväksi tai luettavaksi, se muodostuu instrumentalisoidulla tiettyjä näkemyksiä todellisuudesta. Samalla kehys jättää aina jotain sen ulkopuolelle, luo tai uudelleen legitimoit vaihtoehtoisia versioita todellisuudesta. (Butler 2009) Tutkielman kannalta olennaista on siis myös se, mitä YK:n turvallisuusneuvoston diskurssin konstruoima kehys jättää ulkopuolelleen. Sukupuolen ”oleminen” on tässä yhteydessä siis enemmänkin vaikutus ja diskursiivisena toimintana se on avoin interventioille ja uudelleenmäärittelylle. Näin myös siinä tapauksessa, kun se vaikuttaa olevan kiinteästi havainnollistettu joksikin, on sekin konstruktio sosiaalisin keinoin ylläpidetty ja säännelty. (Butler 1999, 43).

Naiset uhreina kehystävä diskurssi on yksi esimerkki kielestä, joka voi olla vahingollista. Uhrin status voi olla vaarallinen, koska jos naiset jatkuvasti näkevät itsensä uhreina, sortajan linssien läpi nähtynä, antavat he samalla itselleen luvan tulla nähdyiksi sellaisina muille. (Lazar 2007, 168.) Tällainen diskurssi on omiaan tekemään sukupuolta luomalla hierarkkisia eroja ihmisten välille. Näin ollen naiset uhreina kuvaava diskurssi sekä tuottaa ja toisintaa narratiivia, jossa naiset ovat ensisijaisesti uhreja ja toisen suojelulle alistaisia rajaten heidän toimintansa mahdollisuuksia. On kiistämätöntä, että naiset kuuluvat konflikteissa haavoittuvaisimpiin ryhmiin, jotka potentiaalisesti kohtaavat väkivaltaa. Tutkielma ei siis sivuuta sitä, että naiset kohtaavat laajalti väkivaltaa konflikteissa ja siten lähtökohtana on myös se, että naisten näkökulman tuominen rauhanprosessien ytimeen on välttämätöntä. Tällä diskurssilla pyritään saavuttamaan hyviä tarkoitusperiä sen pyrkiessä kitkemään kaikenlaista naisten kohtamaa väkivaltaa yhteiskunnissa. Tutkielman tarkoituksena on tunnistaa ja tarkastella kriittisesti niitä näkökulmia, joista

tutkielman aineistona olevat YK:n turvallisuusneuvoston keskustelut lähtevät ja kysyä, kuvataanko naiset niissä uhreina ja onko se siis näin ollen myös väkivaltaa tämän tutkielman viitekehyksessä.

6. AINEISTON ANALYYSI

Analyysissä tarkastelen aineistona olevia istuntoja vuorovaikutuksen areenoina ja sitä millaista sosiaalista elämää, millaisia rakenteita ja hierarkioita niissä ilmenevä diskurssi vahvistaa ja toisintaa. Tarkastelun kohteena on siis se, millaisia representaatioita se luo kohteistaan, eli naisista, ja miten diskurssi vahvistaa toimijoiden välisiä valtapositiioita, millaisia identiteettejä se muodostaa naisille ja minkälaisia käsityksiä nämä edelleen potentiaalisesti valtavirtaistavat. Pysin etsimään keskustelusta diskurssia, joka kehystää naiset uhreina, suojelulle alistaisina toiminnan kohteina. Aineistosta ilmeni kahdenlaista diskurssia: naiset uhreina kuvaavaa sekä emansipoivaa diskurssia.

6.1. Uhreina kuvaamisen diskurssi

Kuten luvussa 5.3. tulee ilmi, voidaan naiset uhreina kehystävä diskurssi ymmärtää vahingollisena ja niin ikään myös väkivaltaisena tämän tutkielman mukaisessa ymmärryksessä. Uhrin asemaa korostava diskurssi konfliktin ja rauhan kontekstissa on omiaan luomaan sellaisia sosiaalisia rakenteita, joissa naiset nähdään jonkin toisen suojelua tarvitsevinä toiminnan kohteina, joka kehystenä jättää ulkopuolelleen toimijan identiteetin. Uhreina kuvaamisen diskurssin keskeisenä piirteenä on sen maskuliinista suojelua ilmentävä narratiivi, jossa maskuliiniset toimijat kuvataan sankareina ja pelastajina.

”Olemme huolissamme jatkuvista ihmisoikeusloukkauksista, *enimmäkseen naisia ja lapsia kohtaan.*” (Mr. Meza Cuadra, 2018)³

”Haasteiden kangastuksia on edelleen olemassa: desentralisaatio, kiistat maanomistuksesta, korruptio, *naisiin ja tyttöihin kohdistuva väkivalta*, vaikeuksissa oleva talous sekä keho infrastruktuuri.” (Mr. Davies, 2018)⁴

”Reflektiona kaikille tämän pöydän ääressä haluan tuoda esiin sen tosiasian, että Liberia oli aikoinaan haastava konflikti. Aikoinaan se oli YK:n suurin rauhanturvaoperaatio. Aikoinaan se

³ “We are concerned by persistent human rights violations, mainly against women and children.”

⁴ “Challenges still loom: decentralization, land ownership and disputes, corruption, violence against women and girls, a struggling economy and poor infrastructure, among others.”

näki kamalaa väkivaltaa naisia ja lapsia kohtaan, myös lapsisotilaiden muodossa.” (Mr. Allen, 2018)⁵

Edellä esitetyissä lainauksissa ilmenee naisten ja lasten, erityisesti tyttöjen uhrin aseman korostaminen. ”Naiset ja lapset” on usein toistuva ja suhteellisen vakiintunut ilmaus, joka perustuu naisten ja lasten haavoittuvaan asemaan konflikteissa. Ilmaus ei kuitenkaan huomioi naisten ja lasten kohtaamien haasteiden ja uhkien sekä toimijuuden olevan erilaisia. Samalla naiset ja lapset erottaa toisistaan yksi tärkeä käsite: vastuu. Naiset ovat aikuisia ja aikuisille kuuluva vastuu suhteessa lapsiin on osa valtaa ja toimijuutta sekä aikuisten roolia yhteiskunnassa. Aikuisten ja yhteiskunnan tehtävä on suojella ja pitää huolta lapsista, joilta puuttuvat edellytykset huolehtia itsestään. Samalla vastuu on myös aikuisten ja lasten yhteiskunnallista toimijuutta vahvasti määrittävä elementti. Niputtamalla naiset ja lapset samaan kategoriaan, asetetaan ne molemmat suojeltavan rooliin. Naisten osallistuminen kansainväliseen politiikkaan ja rauhanliikkeisiin on usein nähty naiivina, mutta naisten kuitenkin ollessa aikuisia ja näin ollen myös täysivaltaisia, voidaankin viittaukset ”naisiin ja lapsiin” nähdä tietyssä mielessä naisia infantilisoivana, koska se rinnastaa naiset, eli aikuiset ihmiset lapsiin. Vastaavasti naisten niputtaminen samaan kategoriaan lasten kanssa voidaan tulkita naisten toimijuutta rajoittavana ja siten myös väkivaltaisena puheena. Näissä puheenvuoroissa konfliktissa väkivaltaa kokeneet ovat ainoastaan naiset, tytöt ja lapset, eli kaikki ne, jotka eivät ole miehiä. Samalla se antaa naisille, tytöille ja lapsille yhden ainoan roolin konfliktissa, jota värittää uhrin identiteetti. Puheenvuoroissa korostuva ilmaus ”väkivallan kohtaamisesta” on passiivinen eikä anna väkivallan kohteelle toimijuutta.

”Meidän rauhamme ei ole ainoastaan lapsille. Kun ensimmäisen kerran palasin Liberiaan vuonna 2009, maan köyhyysaste oli noin 80 prosenttia ja työttömyysaste 80 %. Se ajoi minut ja yhtiökumppanini perustamaan tehtaan, joka tarjosi töitä naisille, erityisesti sisäisille pakolaisille tai krooniselle työttömyydelle alttiille. Naiset ovat jätetty talouden ulkopuolelle erityisesti suurilla teollisuudenaloilla kuten kaivos-, kumi- ja hakkuuteollisuudessa. ... *Haluan korostaa, että turvallisuuden valvojat meidän tehtaillamme ovat kaikki entisiä lapsisotilaita, jotka nyt suojelevat niitä samoja naisia, joita he vahingoittivat.*” (Chid Liberty, 2018)⁶

⁵ “Perhaps a reflection for all of us around this table is the fact that Liberia was once an intractable conflict. Once it hosted the largest United Nation peacekeeping mission. Once it saw terrible violence against women and children, including through child soldiers.

⁶ “Our peace is not just for kids. When I first got back to Liberia in 2009, we had a poverty rate of approximately 80 per cent and a formal unemployment rate of 80 per cent. That really drove the decision of myself and my partners to start a factory to provide formal jobs for women, particularly those who were internally displaced or vulnerable to chronic formal unemployment. Women are left out of the formal economy, especially in such major industries in Liberia as mining, rubber and logging ... I wish to note that the security guards at our factory are all former child soldiers who now protect the very women they used to victimize.”

Turvallisuusneuvostoa alustanut Chid Liberty korostaa puheenvuorossaan naisten vaikeaa asemaa yhteiskunnassa, mutta myös uudelleen rinnastaa naiset lapsiin kertomalla, ettei rauha ole ainoastaan lapsille vaan myös naisille. Samalla puheenvuoro antaa ymmärtää, että naiset ovat olleet rauhanprosessista ulkopuolisia, joille rauha on annettu, mikä vahvistaa kuvausta naisista passiivisina, suojelulle alisteisina ja rajoittaa naisten toimijuutta. Liberty jatkaa tehtaan tuovan turvallisuutta ja suojelua näille naisille, jopa niiden toimesta, jotka heitä ovat alun alkaen vahingoittaneet. Chid Libertyn tarina ilmentää hyvin valtavaa ristiriitaa, joka on sodassa läsnä suojelun ja erityisesti maskuliinisen suojelun näkökulmasta. Miehillä oletetaan konflikteissa usein taistelijan rooli, johon sisältyy oletus suojelemisesta. Suojelun kohteina ovat perinteisesti valtio, yhteiskunta, koti, naiset ja lapset. Näitä suojellaan vastapuolen taistelijoilta, jotka vastaavasti ovat miehiä. Näin ajateltuna oletuksena on, että miehet siis suojelevat naisia, ja myös lapsia, oletettavasti aseellisen turvallisuuden keinoin muilta miehiltä, mikä ei ole ainoastaan ristiriitaista, vaan myös väkivallan kierrettä toisintavaa. Tällaisessa asetelmassa suojeluun liittyy vahva hegemonisen maskuliinisuuden oletus, joka ylläpitää patriarkkaista auktoriteettia ja legitimoii patriarkkaista poliittista ja sosiaalista järjestystä. Vaikka Liberty siis tunnustaakin tässä naisten kokeman rakenteellisen väkivallan taloudellisen elämän ulkopuolelle sulkemisen myötä, tulee hän samalla kuitenkin rinnastaneeksi naiset lapsiin, asettaneeksi heidät suojeltavan rooliin ja toisintaneeksi hegemonista maskuliinisuutta.

”Haluaisin kiittää ... sekä Chid Libertyä tarinasta, jonka koin inspiroivaksi ja ilmapiiriä parantavaksi. Mielestäni hänen kommenttinsa osoittavat, kuinka tärkeää on, että turvallisuusneuvosto pitää huomionsa jatkossakin konfliktien vaikutuksissa *lapsiin ja naisiin*.”
(Mr. Allen, 2018)⁷

Iso-Britannian Mr. Allen viittaa Chid Libertyn aiempaan puheenvuoroon. Ilmaus on passivoiva, koska se kehystää muut kuin miehet ensisijaisesti vaikutuksen kohteiksi, passiivisiksi osapuoliksi. Edustajan puheenvuoro toisintaa käsitystä naisista uhreina ja legitimoii narratiivin suojelusta. Asetelma ilmentää valtasuhdetta ja turvallisuusneuvostoa vallan instrumenttina: maskuliininen, miesvoittoinen turvallisuusneuvoston kokoonpano kokoontuu keskustelemaan naisten, ja lasten, kokemasta väkivallasta ja heidän suojelemisestaan.

Uhreina kuvaamisen diskurssi maskuliinisen suojelun oletuksen kautta voidaan ymmärtää kulttuurisena väkivaltana, koska se olettaa naisten olevan uhreja ja tarvitsevan suojelua joltakin ylemmältä taholta,

⁷ “I would also like to thank ... Chid Liberty for what I thought was an inspiring and uplifting story. I think his comments showed just how important it is that the Security Council remain focused on the impact of conflicts on children and women.”

usein maskuliinisen toimijan puolelta. Näin se legitimoii oletuksen taustalla olevaa hierarkkista valtarakennetta ja siihen liittyvää rakenteellista väkivaltaa. Maskuliinisuudella ei tässä yhteydessä tarkoiteta yksiselitteisesti miessukupuolta tai miehen suojelua, vaan kuten tutkielmassa aiemmin on esitetty, voidaan maskuliinisuus ominaisuutena liittää esimerkiksi julkiseen sfääriin tarkoittaen esimerkiksi valtiota ja sen instituutioita tai turvallisuusneuvostoa. Tämä näky ja korostuu etenkin sellaisten yhteiskuntien tapauksissa, joissa naisten edustus hallinnollisissa elimissä on heikkoa. Tässä yhteydessä valtion tai turvallisuusneuvoston siis oletetaan antavan suojelua ja toimijuutta sodasta kärsineille naisille.

”Erityisenä huolenaiheena ovat lukuisat seksuaalisen ja sukupuolittuneen väkivallan tapaukset, tietyt jatkuvat perinteiset tavat, kuten naisten silpomiset ja syytökset noituudesta, sekä ilmaisunvapauden rajoitukset. Seksuaalinen ja sukupuolittunut väkivalta, jotka ovat vaikuttaneet erityisesti tyttöihin, ovat ongelmia, jotka vaativat pikaista puuttumista.” (Mr. Bermudez, 2017)⁸

”Desentralisaatioon sekä maankäytön ongelmiin puuttuminen ja oikeusturvan takaaminen sekä turvallisuus- ja oikeussektorin kapasiteetin parantaminen ovat kriittisiä rauhan lujittamiseksi. ... Lisäksi, *lainsäädäntö koskien naisiin kohdistuvaa väkivaltaa on edelleen puuttuva.*” (Irina Schoulgin Nyoni, 2018)⁹

Näissä Uruguayn sekä Ruotsin edustajan puheenvuoroissa korostetaan naisten voimaannuttamista rauhan jatkumisen edellytyksenä. Puheenvuoroissa ilmenee, kuinka toimijuutta olisi annettava joltain ylemmältä taholta. Koska naisten edustus näissä julkisen sfäärin elimissä on jo valmiiksi heikkoa, tällainen diskurssi antaa ymmärtää naiset sellaisina yhteiskunnan toimijoina, jotka eivät itse voi tätä toimijuutta itselleen ottaa. Maskuliiniset, miesenemmistöiset instituutiot ovat tässä diskurssissa niitä toimijuutta ja sitä kautta myös turvaa ja suojelua tarjoavia tahoja. Yllä olevat lainaukset korostavat toimia, joita julkisten toimijoiden olisi tehtävä naisten suojelemiseksi. Normatiiviset viitekehykset rankaisemattomuuden torjumiseksi ja vastuuvollisuuden toteutumiseksi ovat askel kohti tasa-arvoisempia ja siten turvallisempia rakenteita, joiden kautta sukupuolittunutta väkivaltaa konflikteissa voitaisiin lähestyä selviytyjäkeskeisemmästä näkökulmasta. Vastuuvollisuuden toteutumisen myötä uhrin asema voidaan ylittää, mikä myös omalta osaltaan kitkee rakenteellista väkivaltaa sen luodessa oikeudenmukaisia institutionaalisia rakenteita ja vahvistamalla jokaisen oikeutta turvallisuuteen. Siten

⁸ “It is also a source of serious concern that there are many cases of sexual violence and gender violence, certain persistent harmful traditional practices, such as female genital mutilation and accusations of witchcraft, and restrictions on the freedom of expression. Sexual and gender-based violence, which has particularly affected girls, is a problem that must be urgently addressed.”

⁹ “Addressing decentralization and land issues, as well as ensuring greater access to justice sectors, will be crucial for the continued consolidation of peace ... In addition, legislation on violence against women is also still outstanding.”

se voidaan nähdä askeleena turvallisten rakenteiden luomiseksi. Vastuuvollisuuden käsite sisältää näkemyksen siitä, että väkivallalla on kohteen lisäksi vastuullinen subjekti, eli joku tai jokin, joka tekee väkivaltaa. Puheenvuoroissa vaaditaan vastuuvollisuuden toteutumista ja rikosentekijöiden vastuuseen laittamista, mutta ne eivät suoraan osoita vastuuta väkivallan tekijälle. Näin kehystettynä keskustelu keskittyy ensisijaisesti siihen, miten naisia voidaan suojella väkivallalta, eikä miten korjata niitä rakenteita, jotka ovat johtaneet naisten haavoittuvaan asemaan ja siten alun alkaen ovat väkivallan taustalla.

”Huolimatta tähän mennessä saavutetusta edistyksestä, emme saa aliarvioida haasteita, joita Liberia edelleen kohtaa matkallaan kohti kestävästä rauhaa ja kehitystä. – Muut haasteet sisältävät ongelmia ihmisoikeuksien kunnioituksen takaamisessa, *erityisesti naisten tilanteen, jota ei voida pitää tyydyttävänä ennen kuin merkittävää kehitystä on tapahtunut taistelussa sukupuolittunutta väkivaltaa vastaan.*” (Mr. Delattre, 2018)¹⁰

Tässä Ranskan edustajan puheenvuorossa annetaan ymmärtää sukupuolittunut väkivalta naisten kokemuksena. Sukupuolittunut väkivalta ja naisiin kohdistuva väkivalta eivät kuitenkaan ole synonyymejä toisilleen, jolloin ilmaus on harhaanjohtava ja tyypistää sukupuolittuneen väkivallan naisten ongelmaksi. Huomionarvoista on, että vaikka sota on koko yhteiskuntaa koskeva tila, jossa koko yhteiskunta läpileikkaavasti kokee väkivaltaa, ei turvallisuusneuvoston keskustelu tarkastele väkivaltaa prosessina. Väkivalta vaikuttaisi olevan kaikkien muiden, paitsi miesten kokemus ja kokemus väkivallasta keskittyy nimenomaisesti väkivallan kohteena olemiseen. Keskustelu ei siis huomioi väkivallan toista puolta: sitä miten konfliktin trauma voi tuoda ihmisissä väkivaltaisista piirteistä esiin ja miten se voi vaikuttaa väkivallan kokemuksiin yhteiskunnassa sukupuolesta riippumatta. Diskurssi kuvaa naiset ja työt sekä lapset konfliktin ainoina uhreina. Se onko tällainen diskurssi väkivallasta myös miehiä kohtaan sen jättäessä huomiotta miesten kokemuksen konfliktista, on oma keskustelunsa, eikä siihen oteta kantaa tässä tutkielmassa. Keskustelusta on kuitenkin havaittavissa se, että kun edustajat puhuvat konfliktin uhreista, ovat uhrin aina naisia, tyttöjä tai lapsia, mutta eivät koskaan miehiä. Aineistossa miehet mainitaan tasan kerran konfliktista kärsineinä, jolloin uhrin kehyksen sisällä ovat naiset ja lapset, miehet sen ulkopuolella.

Puheenvuoroissa peräänkuulutetaan rakenteellisia muutoksia, jotka ovat myös sukupuolittuneen väkivallan taustalla, mutta väkivalta palautuu aina sen kohteisiin. Diskurssia dominoi uhriksi

¹⁰ “Regardless of the progress that has been made so far, we should not underestimate the challenges that Liberia still faces on the road to sustainable development and peace ... Other challenges include the problem of ensuring respect for human rights, especially the situation of women, which cannot be considered satisfactory until considerable progress has been made in combating gender-based violence.”

kehystäminen. Keskustelussa vaikuttaisi unohtuvan, ettei väkivalta ilmene tyhjiössä: jos naiset kokevat sukupuolittunutta ja seksuaalista väkivaltaa, osallistuu toimintaan myös joku tai jokin väkivaltainen toimija tai rakenne, jota kulttuurisella väkivallalla legitimoidaan. Väkivallasta vastuullisen komponentin puute voi tehdä diskurssista niin sanotusti ”tyhjää puhetta”, koska se ei puutu niihin juurisyihin, joista väkivalta kumpuaa. Aineiston diskurssi toisintaa narratiivia naisista yksinomaan uhreina, mikä myös vahvistaa rakennetta, jossa naiset ovat jonkun toisen suojelulle alisteisia. Tämä tyypistää sukupuolittuneen väkivallan yksinomaan naisten ongelmaksi, vaikka todellisuudessa sukupuolittunut väkivalta on koko yhteiskunnan asia, eli rakenteellinen ja myös kulttuurinen kysymys. Siinä missä turvallisuusneuvoston diskurssi jättää tämän huomiotta, se omalta osaltaan toisintaa hierarkkisia ja väkivaltaisia valtarakenteita sekä legitimoii suoraa väkivaltaa, jolloin diskurssi itsessään on myös väkivaltaista.

Uhreina kuvaavasta diskurssista huomionarvoista on, että valtaosa tätä diskurssin tyyppiä edustaneista puheenvuoroista pidettiin vuoden 2018 istunnossa, lähinnä läntisten maiden edustajien puolesta. Istunnossa UNMIL:n arvioitiin saavuttaneen tavoitteensa ja missio voitaisiin ajaa alas. Toisin sanoen Liberian on tällöin arvioitu onnistuneen rauhanrakennuksessa, eli kitkeneen kaikenlaista väkivaltaa ja saavuttaneen sellaisia turvallisuutta tukevia rakenteita, ettei YK:n läsnäolo maassa ole enää tarpeellista. Aikaisemmissa missiota käsittelevissä istunnoissa valtaosa turvallisuusneuvoston jäsenistä on ollut hiljaa. Uhreina kuvaava diskurssi erityisesti tässä vuoden 2018 mission päättäneessä istunnossa voidaan tulkita jossain määrin jopa holhoavana ja alentavana maiden edustajien kuvatessa itsensä naisten pelastajana. Samalla uhreina kuvaavan diskurssin ollessa hegemonista ja dominoivassa käytyä keskustelua, jää ulkopuolelle naisten aktiivinen toimijuus, jota heillä tosiasiallisesti on ollut.

6.2. Emansipoiva diskurssi

Huomionarvoista oli, että aineistosta ilmeni myös emansipoivaa diskurssia, joka kuvasi naiset toimijoina ja vahvisti naisten merkittävän myötävaikutuksen rauhan saavuttamisessa ja rauhanrakennuksessa. Näistä keskustelun osista on kuitenkin huomioitava, että siinä missä uhreina kuvaavaa diskurssia havaittiin enimmäkseen länsimaisilta jäsenmailta, suurin osa toimijuutta korostavista puheenvuoroista tuli turvallisuusneuvostoa alustaneilta, afrikkalaisten jäsenmaiden tai Liberian edustajilta. Emansipoivan diskurssin huomioiminen onkin siis relevanttia tässä yhteydessä, koska se ilmentää sitä, miten väkivallan kokemusta voidaan lähestyä myös selviytyjäkeskeisestä ja emansipoivasta näkökulmasta. Samalla se tasapainottaa käsitystä diskurssin luonteesta. Puheenvuorot luovat täysin vastakkaisen käsityksen naisista Liberian konfliktissa ja sen ratkaisussa sekä rauhan lujittamisessa.

”Presidentti Ellen Johnson Sirleafin, ensimmäisen naispresidentin valinta, uudelleenvalinta sekä peräkkäinen johtajuus, on inspiroinut naisia ja tyttöjä, yli puolia maan väestöstä, *rikkoen heidän hiljaisuutensa ja ohjannut heidät pois kansallisista päätöksentekoprosesseista ulossulkemisesta.*” (Mr. Brown, 2017)¹¹

”–, kansalaisyhteiskunnan ryhmien, kuten Leymah Gboween Women of Liberia Mass Action for Peace, sosiaalisen ja poliittisen toiminnan, Länsi-Afrikan talousyhteisön ystäviemme alueellisen intervention, rohkeiden, kotimaisten poliittisten johtajien kuten Ellen Johnson Sirleafin ja tämän elimen (YK:n turvallisuusneuvoston) ansiosta, Liberia on jälleen aidosti rauhanomainen valtio.” (Chid Liberty, 2018)¹²

”—haluaisimme muistuttaa, että Liberia oli ensimmäinen Afrikan valtio, jossa nainen valittiin presidentiksi. Me kannustamme myös muita alueen ja maailman valtioita seuraamaan tuota esimerkkiä ja *naisia olettamaan johtajan rooleja omikseen maidensa ja yhteisöjensä julkisessa elämässä.*” (Mr. Davies, 2018)¹³

Yllä olevat puheenvuorot korostavat naisten aktiivista roolia konfliktin ratkaisussa ja rauhanvälityksessä sekä ennen kaikkea rauhanrakennuksessa. Puheenvuoroista ilmenee se, miten naiset ovat ottaneet itselleen tilaa yhteiskunnassa ja oman kohtalonsa omiin käsiinsä. Edeltäneeseen konfliktiin ja osallistumisen haasteisiin on viitattu näissä puheenvuoroissa ilman puhetta uhreista tai suojeltavista, mikä on osoitus myös siitä, että uhrin ja suojelun kohteen identiteetti ja asema on mahdollista ylittää. Tällainen diskurssi ilmentää myös sitä, että naisten vaikea asema ja heidän kohtaamansa väkivalta konfliktien vahingoittamissa yhteiskunnissa voidaan tunnustaa ilman oletusta uhrin identiteetistä tai asemasta.

WIPNETin Victoria Wollie alusti turvallisuusneuvostoa sen istunnossa joulukuussa 2016 ja pyysi turvallisuusneuvostoa huomioimaan turvallisuusuhkien erilaiset vaikutukset naisiin ja tyttöihin. Lisäksi seksuaalinen ja sukupuolittunut väkivalta ovat edelleen poliisille eniten raportoituja rikoksia, ja väkivaltaa ilmenee myös rakenteellisella tasolla koulutuksen alueella. Samalla Wollie kuitenkin onnistuu jättämään väkivallan kohteen identiteetin ulkopuolelle siitä kehyksestä, johon hän naiset kuvaa. Wollie

¹¹ ” The election, re-election and subsequent leadership of President Ellen Johnson Sirleaf, the first woman to be elected President, have inspired Liberian women and girls, more than a half of the Liberian population, broken their silence and steered them away from exclusion In the national decision-making processes of the country.”

¹² “... through the social and political organizing of civil society groups, such as Leymah Gbowee’s Women of Liberia Mass Action for Peace, through the regional intervention of our friends in the Economic Community of West African States, with the help of bold political home-produced leaders, such as Ellen Johnson Sirleaf, and through the actions of this body, Liberia is truly a peaceful country once again.”

¹³ “... we would like to recall that Liberia is the first African country in which a woman was elected president. We encourage that the example of Mrs. Ellen Johnson Sirleaf be followed in the region and in the world, and that women assume leading roles in the public life of their countries and communities.”

kiittää rauhanrakennuskomissiolta saadusta tuesta, jonka avulla naiset ovat onnistuneesti voineet perustaa rauhanpaikkoja ja turvallisia tiloja naisille:

”—naisjohtoiset rauhanpaikat ovat toimineet turvallisina tiloina naisille ja myötävaikuttaneet paikallisten konfliktien ratkaisuun vuosien ajan. Toivomme tämän tyyppisen tuen kasvattamista, jotta naiset voivat osallistua rauhanomaisiin vaaleihin ja vahvistaa kansallista välienselvittelyä, oikeusvaltioperiaatetta, turvallisuussektoria ja yhdenvertaista luonnonvarojen hallinnointia. Ne ovat sellaisia investointeja, jotka turvaavat Liberian polkua rauhan lujittamiselle.” (Victoria Wollie, 2016)¹⁴

Naisten mittava panos rauhan saavuttamiseksi ja lujittamiseksi ilmenee voimakkaasti tässä puheenvuorossa. Puhe naisjohtoisista rauhanpaikoista laajentaa suojelijan roolin myös naisille kuuluvana. Samalla turvallisista tiloista puhuminen tunnustaa väkivallan mahdollisuuden ja olemassaolon ilman viittauksia uhrin asemaan, jolloin näkökulma on pikemminkin selviytyjäkeskeinen ja toimijuuden mahdollistava. Rauhanpaikkojen naisjohtoisuus tuo keskusteluun elementin, joka olettaa naisten toimijuutta ja kyvykkyyksiä suojella, rakentaa ja osallistua. Samalla diskurssi rikkoo oletusta siitä, että suojelijan olisi oltava maskuliininen toimija ja vahvistaa naisten paikan aiemmin lähtökohtaisesti miehille kuuluneessa julkisessa sfäärissä. Se myös muistuttaa naisten osallistumisesta yhteiskunnan reformiin myös muun muassa turvallisuussektorilla, jota perinteisesti leimaa maskuliininen luonne.

”... Liberialaiset naiset, vuosien saatossa, ovat kehittäneet ratkaisuja puolustaakseen omia oikeuksiaan --.” (Victoria Wollie, 2016)¹⁵

”Kansainvälinen yhteisö on juhlinut tällä ja monilla muilla foorumeilla Liberian naisten sankarillista myötävaikutusta sodan lopettamiseksi, aseellisten ryhmien aseistariisumiseksi, rauhanomaisten vaalien ohjaamiseksi, sodan uusiutumisen estämiseksi ja kuolettavan ebolaepidemian voittamiseksi.” (Victoria Wollie, 2016)¹⁶

Puheenvuorot vahvistavat entisestään narratiivia naisten toimijuudesta. Niissä korostuu edelleen naisten osallistuneen aktiivisesti rauhan saavuttamiseen ja yhteiskunnan jälleenrakennukseen. Diskurssi luo kuvaa naisista kiinteänä osana julkista sfääriä, johon kuulumisen oikeutuksen puolesta he ovat itse

¹⁴ “... women-led peace huts have served as safe spaces for women and contributed to resolving local conflicts for years. We hope that that type of support will be scaled up so that women can participate in peaceful elections and help to strengthen national reconciliation, the rule of law, the security sector and an equitable management of natural resources. Those are the kinds of investments that will secure Liberia’s path to peace consolidation.”

¹⁵ “... Liberian women, over the years, have developed the resolve to stand up for their rights”

¹⁶ “The international community has celebrated, in this forum and many others, the heroic contribution of Liberian women to ending the civil war, helping disarm the armed groups, conduct peaceful elections, prevent a relapse into conflict and defeat the deadly Ebola epidemic.”

raivanneet tiensä. Naisten saavuttamaa toimijuutta ei kukaan ole erikseen antanut, vaan naiset ovat puheenvuoron mukaan itse kehittäneet keinot puolustaakseen oikeuksiaan. Erityisen vahvaa kieltä naisten toimijuudesta kuvaa narratiivi naisista rauhan sankareina, jolloin naiset ovat ottaneet paikkansa perinteisesti maskuliinisten käsitysten kautta ymmärretyssä sodan instituutiossa. Ilmaus kääntää pääläelleen perinteisen maskuliinisen käsityksen sotasankareista, jotka on yleisesti ymmärretty maataan, naisia ja lapsia suojelleina miehinä. Tässä kuvauksessa naiset eivät ole ”saaneet” rauhaa eikä joku toinen taho ole sitä heille ”antanut”, vaan naiset ovat nimenomaisesti aktiivisesti tehneet rauhaa, ja rauha on ollut heidän saavutuksensa.

Rauhanrakennuskomission varapuheenjohtaja Per Thöresson toteaa puheenvuorossaan vuoden 2016 joulukuun istunnossa, että ”sosiaalisen koheesion rakentaminen edellyttää puuttumista historiallisiin epätasa-arvoisuuksiin ja resurssien ja vallan eriarvoiseen saatavuuteen”¹⁷. Thöresson jatkaa, että tulevien vaalien osalta olisi keskityttävä etenkin tasaiseen edustajuuteen ja sen laajan väestöosan kuulemiseen, jolta äänioikeus on riistetty, ja erityistä huomiota olisi kiinnitettävä naisten aktiiviseen osallistumiseen. Toteamus osuu emansipaation ytimeen, koska läsnä on ajatus koko yhteiskunnan tason haasteista. Tätä näkemystä vahvistaa myös UNMIL:n pääsihteerin erityisedustajan Farid Zarifin puheenvuoro, jossa hän painottaa tarvetta luoda normatiivinen viitekehys, jolla turvata naisten henkiä, mukaan lukien lakialoite kotiväkivallan kieltämisestä. Zarifin mukaan toimenpiteet ovat osa kriittistä lainsäädännöllistä reformia, joka on minimivaatimus konfliktin taustalla piileviin syihin puuttumisessa.¹⁸ Myös rauhanrakennuskomission Liberian aseman puheenjohtaja Olof Skoog vahvistaa konfliktin juurisyihin ml. rakenteelliseen väkivaltaan puuttumisen olevan kansallisen rauhanrakennussuunnitelman implementoinnin onnistumisen edellytys.

7. JOHTOPÄÄTÖKSET

Valtasuhteisiin ja -rakenteisiin liittyvät, epäyhdenvertaiset, väkivaltaiset yhteiskunnalliset rakenteet ovat konflikteihin ajautuneita yhteiskuntia yhdistävä tekijä. Sukupuoli voidaan ymmärtää yhtenä tällaisena väkivaltaisena valtarakenteena, joka ilmenee naisten marginalisoinnina yksityiseen sfääriin ja siten rajoittaa heidän toimintamahdollisuuksiaan. Myös YK:n määritelmä rauhanrakennuksesta tunnustaa

¹⁷ ” Building social cohesion requires addressing historical inequalities and unequal access to resources and power.”

¹⁸ ” Critical legislative reforms, widely accepted as minimum requirements to address the underlying causes of conflict --. The decisive steps to help bring more security to the lives of women have yet to be taken, including the passage of the domestic violence bill.”

sukupuolinäkökulman huomioimisen yhtenä onnistuneen rauhanrakennuksen kulmakivenä. Naisiin kohdistuva väkivalta on yleinen sodankäynnin väline, ja naiset kokevatkin konflikteissa usein laajamittaista väkivaltaa, niin suoraa kuin rakenteellista ja kulttuuristakin. Naiset ovatkin kiistämättä yksi haavoittuvimmista ryhmistä konflikteissa ja heihin viitataan usein täysin oikeutetusti konfliktien uhreina, eikä väkivallan kokemusta saa unohtaa. Uhrin asema voi kuitenkin olla vaarallinen, koska se voi rajoittaa naisten toimijuutta ja toimintamahdollisuuksia sen kuvatessa naiset passiivisina, jonkun toisen suojelulle alistaisina toiminnan kohteina. Samalla uhreiksi kehystävä, suoraan väkivaltaan keskittyvä diskurssi rajaa ulkopuolelleen ne rakenteellisen ja kulttuurisen väkivallan muodot, jotka asettavat naiset alttiiksi suoralle väkivallalle. Feministisen turvallisuusteorian näkökulmasta naisten toimijuutta ja toimintamahdollisuuksia rajoittava diskurssi voidaan ymmärtää myös yhtenä väkivallan muotona sen toisintaessa, vahvistaessa ja oikeuttaessa hegemonista, patriarkkaista valtarakennetta.

YK:n turvallisuusneuvoston diskurssi koskien Liberian rauhanrakennusprosessia sisälsi kahdenlaista, vastakkaista diskurssia. Kun väkivalta tutkielman kontekstissa ymmärretään kielenä, joka kuvaa naiset uhreina ja maskuliiniselle suojelulle alistaisina toiminnan objekteina, on YK:n turvallisuusneuvostossa käytyjen keskustelujen diskurssissa väkivaltaisista piirteistä kaikkia sukupuolia kohtaan. Toisaalta turvallisuusneuvoston istunnoissa on havaittavissa myös vahvaa, naisia emansipoivaa diskurssia, joka kehystää naisten identiteetin ja roolin konfliktin ja rauhanrakennuksen kontekstissa täysin eri tavalla. Naisten aktiivinen toimijuus ja karu kokemus väkivallasta ovat molemmat yhtä aikaa totta, joten siksi on mielenkiintoista, miksi jälkimmäinen on muodostunut hegemoniseksi ja dominoivaksi, erityisesti Liberian tapauksessa, jossa naisten osallistuminen konfliktiin ja rauhanprosessiin muutoksentehtäjinä on ollut merkittävää.

Vastoin odotuksiani, YK:n turvallisuusneuvoston diskurssi ei siis ole yksiselitteisesti väkivaltaista, mutta keskustelu naisista konflikteissa ja rauhanrakennuksessa sekä niissä ilmenevästä sukupuolittuneesta väkivallasta näyttää herkästi lipsuvan yksiulotteiseen narratiiviin uhreista. Uhreina kehystäminen vahvistaa väkivaltaista rakennetta, jossa naiset ovat maskuliinisen toimijan suojelulle alistaisia ja passiivisiä toiminnan kohteita, eivätkä aktiivisia muutoksentehtäjiä. Samalla keskustelu jättää huomiotta väkivallan yhteiskunnallisen, eli rakenteellisen ja kulttuurisen ulottuvuuden, ja tyypistää väkivallan sukupuolittuneen luonteen ensisijaisesti naisten ongelmaksi. Tällöin sen voidaan tulkita paradoksaalisesti legitimoivan väkivaltaa ja toistavan väkivallan kierrettä, jota se lähtökohtaisesti pyrkii katkaisemaan. Tasapainoilu samanaikaisesti haavoittuvaisen aseman tunnustamisen ja uhrin identiteetin pakottamisen kiertämisen välillä on vähintäänkin haastavaa. Yhtäältä naisten aseman tosiasiallisesti ollessa

haavoittuvainen, on konfliktien sukupuolittuneet piirteet huomioiva diskurssi välttämätöntä kestävän rauhan ja kriisinkestävien yhteiskuntien saavuttamiseksi. Toisaalta voidaan argumentoida, että pelkästään korostamalla uhrin asemaa, voidaan luoda sellaisia suhteita ihmisten välille, joissa muut kuin miehet ovat maskuliinisen toimijan suojelulle alisteisia ja siten vahvistaa ja toisintaa väkivaltaisia yhteiskunnallisia rakenteita. Suoraan väkivaltaan ja uhreiksi kehystämiseen perustuva lähestymistapa ei myöskään vastaa YK:n omaa määritelmää rauhanrakennuksesta ja silloin diskurssi voidaan tulkita väkivallan kierrettä toisintavaksi riippumatta sen hyvistä tarkoituseristä. Kyse ei ole sukupuolittuneen suoran väkivallan tai sen seurausten kieltämisestä, vaan keskustelun siirtämisestä seuraavalle tasolle, joka selittää väkivallan sukupuolittunutta luonnetta.

LÄHTEET

Primääriaineisto

YK (2016). *Security Council, 71st year : 7824th meeting*. S/PV.7824. Saatavilla <https://digitallibrary.un.org/record/850367?ln=en>

YK (2017). *Security Council, 72nd year : 7984th meeting*. S/PV.7984. Saatavilla <https://digitallibrary.un.org/record/1290723?ln=en>

YK (2018). *Security Council, 73rd year : 8239th meeting*. S/PV8239. Saatavilla <https://digitallibrary.un.org/record/1483974?ln=en>

YK (1945). *Charter of the United Nations and Statute of the International Court of Justice*. San Fransisco. Saatavilla <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text>

YK (1992). *An agenda for peace : preventive diplomacy, peacemaking and peace-keeping : report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council*. Saatavilla <https://digitallibrary.un.org/record/145749>

Kirjallisuus ja verkkolähteet

Butler, Judith (1999). *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge.

Butler, Judith (2004). *Undoing Gender*. Routledge.

Butler, Judith (2009). *Frames of War: When Is Life Grievable?*. Verso.

Confortini, Catia Cecilia. "Galtung, Violence, and Gender: The Case for a Peace Studies/Feminism Alliance." *Peace and change* 31.3 (2006): 333–367.

Fairclough, Norman (2003). *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research*. Routledge.

Fairclough, Norman (2003). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. London: Taylor and Francis.

Galtung, Johan (1994). *Human Rights in Another Key*. Polity Press.

Galtung, Johan (1996). *Peace by peaceful means peace and conflict, development, and civilization*. Oslo: International Peace Research Institute.

Gizelis, Theodora-Ismene. "Gender Empowerment and United Nations Peacebuilding." *Journal of peace research* 46, no. 4 (2009): 505–523.

Kvasnicka, Laura & Finnegan, Amy C. "Refreshed Grounds for a Feminist Peace Studies." *Peace and Change* 45, no. 3 (2020): 426-454.

Lazar, Michelle M. (2007). *Feminist Critical Discourse Analysis: Gender, Power, and Ideology in Discourse*. Palgrave Macmillan.

Locke, Terry. *Critical Discourse Analysis*.

Melander, Erik. "Gender Equality and Intrastate Armed Conflict." *International studies quarterly* 49, no. 4 (2005): 695-714.

Schnabel, Albrecht & Tabyshalieva, Anara (2012). *Defying Victimhood: Women and Post-Conflict Peacebuilding*. United Nations University Press.

Theobald, Anne (2014). *The Role of Women in Making and Building Peace in Liberia: Gender Sensitivity Versus Masculinity*. Ibidem-Verlag.

Tickner, J. Ann (1992). *Gender in International Relations: feminist perspectives on achieving global security*. New York: Columbia University Press.

Väyrynen, Tarja. "Gender and Peacebuilding." *Palgrave Advances in Peacebuilding*. London: Palgrave Macmillan UK. 137–153. Web.

Wodak, Ruth (1997). *Gender and Discourse*. SAGE.

Wodak, Ruth & Meyer, Michael (2001). *Methods of Critical Discourse Analysis*. SAGE.

YK Peacekeeping -verkkosivut: <https://peacekeeping.un.org/en/terminology>